

Glavni uredniki

HRVATSKE NOVINE su u 115-ljetnoj povijesti imale različna imena. Od 1910.-1922. izlazu pod imenom „Naše novine“, od 1922.-1942. se zovu HRVATSKE NOVINE, od 1947.-1960. su „Naš Tajednik“, a od 1960. su opet HRVATSKE NOVINE.

Glvani uredniki su bili:

dr. Štefan Pinezić (1910.-1913.– *uza njega je na početku stao i Mate Meršić Miloradić*)

Lovre Barilić (1913.-1919.)

Andrija Prikosović (1915.-1922.)

dr. Lovre Karall (1922.-1927.)

dr. Mate Feržin (1927.-1940.)

Franjo Leopold (1940.-1942.)

dr. Fridrik Binting (1947.-1952.)

prof. Feri Sučić (1952.-1967.)

mag. Robert Sučić (1967.-1971.)

Tome Schneider (1970.-1978.)

Jurica Čenar (1978.-1981.)

Tome Schneider (1981.-1984.)

Petar Tyran (1984.-2023.)

Tereza Grandić (2023.-)

NAŠE NOVINE

Družtveni, gospodarski i zabavni list.

Predplać:	Izhaja vsaku sabotu.	Pinezi ter rukopisi šalju se pod atrešom:
na celo leto 1 korune	ODGOVORNI UREDITELJ	»ÖSSZETARTÁS«
na pol leta »	DR. ŠTEFAN PINEZIĆ	Győr, Baross-ut 4. szám.
na tri misece »	SOPRONI.	

Naš program.

Zdravi bili, brati! Zdravi po vsi kraji Ugarskoga razširani hrvati! Vidim, da me veliko gledate i vsi začudjeni ptate: da gdo sam ja i či sam došla k vam? Da gdo sam ja? A mer mi na čel pišeno stoji: Ja sam **Naše Novine**. Naše Novine? A ča čeno i mi Hrvat novine imat? A zač jih ne bi imali? Va našoj ugarskoj domovini je imadu nime — pak kolike — rumun, sbvaki, rusnjak, bunjevaci i medjimurski hvati — pak sam o mi, po šopronskoj, mošaskoj i železnoj varmegji razšireni hrvati jih ne bi imali? A pak zač ne? Č bi ravno mi morali uvik va škuroj nezanosti siditi? Ali ča si jih nebi znali napisat ter vani dat? A pak nač si je siromaško, vacko ljudstvo ziškolo toke duhovni škole i učitelje pak idruge svitske gospodine?! No ali mer san ur ovo pravašimi očima: mala sam nener, ali srčena žena — dajte mi ruku: zdravi bili!

A ča ću ja kod vas? Ja sam Novina, znam čuda povidat. Najradje povidam od dragoga Boga. Hrvati su uvik, bili vrli kršćani. Krivoverski učitelji su čno jednuč vse narode bi zmutili, ner same hrvate ne. Oni su va veri stali čisti kot zid. Ali sadašnji svt neverci i sbodnozidari toliko pišu i trubu, da nij Boga i drugoga svita, va knjigah i novinah toliko čemernosti i mrazoč: i med hrvatih skladadu, da se bome oni počinju bludit i kvarit. *Naše Novine* ćedu i predaje nove zatornike vere srčeni stupnut, nje laži razmeljat, veru i svetu crikvu brani i svitsku znanost ću vam rado razlagati vam

kazat, ča je svit spametnoga pronašal. Ar prava svitska znanost tako malo pači veri, kot sviča suncu.

Rado ću vam povidat od naše mile *domovine*. Ovde imamo i mi ki kutljac, kade j' stala naša zibka, kade je naš dragi dom. Ovde počivadu naši preddedi, ovde će bit i naš grob. Da si lipu domovinu vse bolje spoznate, da si ju kot dobru majku poštujuete, nje zakone držite, nje nepretelje obladate — navo ćedu vas učit — zbudjat *Naše Novine*.

Bi znam i od politike rado ča čuli? Ovde vam moram najper povidat, da *Naše Novine* ne ćedu bit političke novine. Politika je nezahvalno poslovanje. Ljude razdilja, jedne na druge nahuska, nepreteljstvo gaji. Ja vas ljubim vse, va bratinskoj ljubavi vas hoću vse spojiti. Volit ću vam kazat ona kršćanska, socijalna društva, ka ljude va lipom miru skupa vežu; kazat vam ona gospodarstvena društva, ka vas uću već nagospodarit; lagodnije na zemlji živit.

Pak bud rado će te čut, ča je novoga va krajini, ča va Ugarskom, ča po širokom svitu. Bit će novin dost, kumaj čete je dospit štat. Bit će i zabavi, povidanja i šalenja.

Evo sam kod vas prvi put. Pustite me ne neg va hižu, nego
Bit ću vam ja veran pret
— dosljen se opet vidim
razdružir o. Z Bogom!

NAŠE NOVINE

Politični list.

<p>Predplaća na celo leto : skupnim predplatnikom . . . 4 korune osebnim 6 „ va Ameriku 8 „</p>	<p>Izhaja vsaku subotu. ODGOVORNI UREDITELJ DR. ŠTEFAN PINEZICH SOPRONI.</p>	<p>Pinezi ter rukopisi šalju se pod adresom. „ÖSSZETARTÁS“ Győr, Rákóczi Ferenc-utca 4 sz.</p>
---	---	---

Blagoslovljen, ki prihaja va Ime Gospodinovo!

Na prihod

novoga Apoštolskoga Pastira Jurske Biškupije,

Milostivnoga Gospodina

Lavoslava Várady

18. juniuša 1911.

Zastava se veselo zavija! . . .
 Raduje se Jurska Biškupija.
 Bog nam šalje novoga pastira,
 Svoga slugu, apoštola mira!
 Da nam glasi Ježuševe riči,
 Po kih nam se dušica zveliči;
 Da nas diže s praha zemaljskoga
 K zvršenosti Velikoga Boga;
 Da nam kripi volju premlahavu
 Silu činit za nebesku slavu;
 Da nam žari srce va ljubavi,
 Ka nam sama mir daruje pravi;
 Da nadahne dušu k radovanju
 S Blaženimi va nebeskom stanju!

Pridi ada, od Boga poslani!
 Duše naše obrani i hrani!
 Kaži Tvojoj pravovernoj čriedi
 Pravi put po Ježuševom sliedi.
 Sprognaj vuke, najemnike, tate;
 Ljubi Ugre, Nimce i Hrvate!
 Bog Sabaot, Trojedni, Presveti,
 Daj Ti vsagdar obiljno prijeti
 Dare Duha, Batritelja ljudih,
 Da kad stali budemo na sudi,
 Nas na diesnu Angjeli poriedu,
 Nas i Tebe, pastira i čriedu,
 Duša nam se viekom radovala!
 Ocu, Sinu, Duhu budi hvala!

Onda ali pak su oblaci vse zasterli. Posledice ali su zato došle: zrak se je uhladnil, vetri su jači bili, i svitlost se je zamračevala. Pri merčanju nigar ni čista škurina, samo takova, kot pod noć zamračevanje.

Merčanje je bilo okružno, zato, ar kad je miseca sinj na sred sunca došal, je sunce kot perstanj okolo miseca vidit bilo.

Telefon. Abdul Hamid je težko ubetežal, ni ufanja, da će uzdravit — Gerčka kraljevska obitelj je denas na otoku Korfu poiskala Vilmoš cesara. Kerčnari ćedu majuša 14. i 15. orsačko spravišće deržat Kaššavi.

DOPISI UREDITELJA.

Kuntár. Na Novine Pinkóc zaračunano za 1911. 45 K. tako na 1912. z iste šumme 55 korun.

D. M. Sopron. Tako je, pinezi su došli, ali mi smo vsakomu poslali cheque, sranite si do juliuša.

B. F. Csém. Harta je sada najperdošla, 21-ga šaljemo od 1. aprila.

113. Wien. Va uredbi i 1911., i 1912. leto.

316. Horváth Johann. Novine jur četerti put su najzad došle, prosimo novi naslov.

P. J. Bezenye. 1912. I. 27. poslan cheque smo od pošte stoper IV. 18. dostali, ali polag harte je jur bilo zapišeno.

167. San Francisco. Plaća va uredbi. Zopet dalje, ja sam mislil, da ćemo se jur navredi vidit doma.

Kópháza. Kip načinit nisu dali, neg male je biškupska štampa načinjila; od oti sam vam dal jednoga va veće ramie verć i po pošti poslat. Staklar će si cieniu i stroške računat.

K. V. Alsórámc. Pravo imate; neg da je pošta zaostavne csekke stoper. IV. 18 K nam poslala od 1911. leta i ovoga I. četverta, kad su oni račune prigledali.

M. Horvátimle. Z poslanice 4 K na I. četvert, 15 na II. ostaje 1 K va III. četvert.

Bácsbokod. Pinezi došli, novine šaljemo; kad je ne dostanete, reklamerajte na pošti.

G. M. Darázsfalu. Prosimo koliko knjig: Kinč otajni ćemo poslat, jus broj je poštar na poslanici raskinul.

Ciena žita.

	Budapest	Bécs	Sopron	Moson	Szombathely
Pšenica	22.90 20.50	24.50 23.50	22.40 21.80	23.— 22.40	22.60 22.40
Heržulja	20.60 20.40	20.80 20.40	20.— 19.40	20.80 20.40	20.40 20.—
Jarac	19.60 19.30	20.10 20.—	21.— 20.60	19.60 18.90	21.— 20.60
Zob	21.— 20.60	21.— 20.30	21.— 20.70	21.60 19.70	20.80 20.40
Kukorica	19.40 19.—	18.80 17.90	20.80 20.30	19.60 18.80	20.80 19.70

Tiskara „Összetartás“

kade i „Naše Novine“ tiskaju, je najlaglje ceno tiskanje. Zato si vsako hrvatsko tiskanje kod ove tiskare priskerbimo. (Atrass: „Összetartás“ Győr, Rákóczi F.-utca 4.)

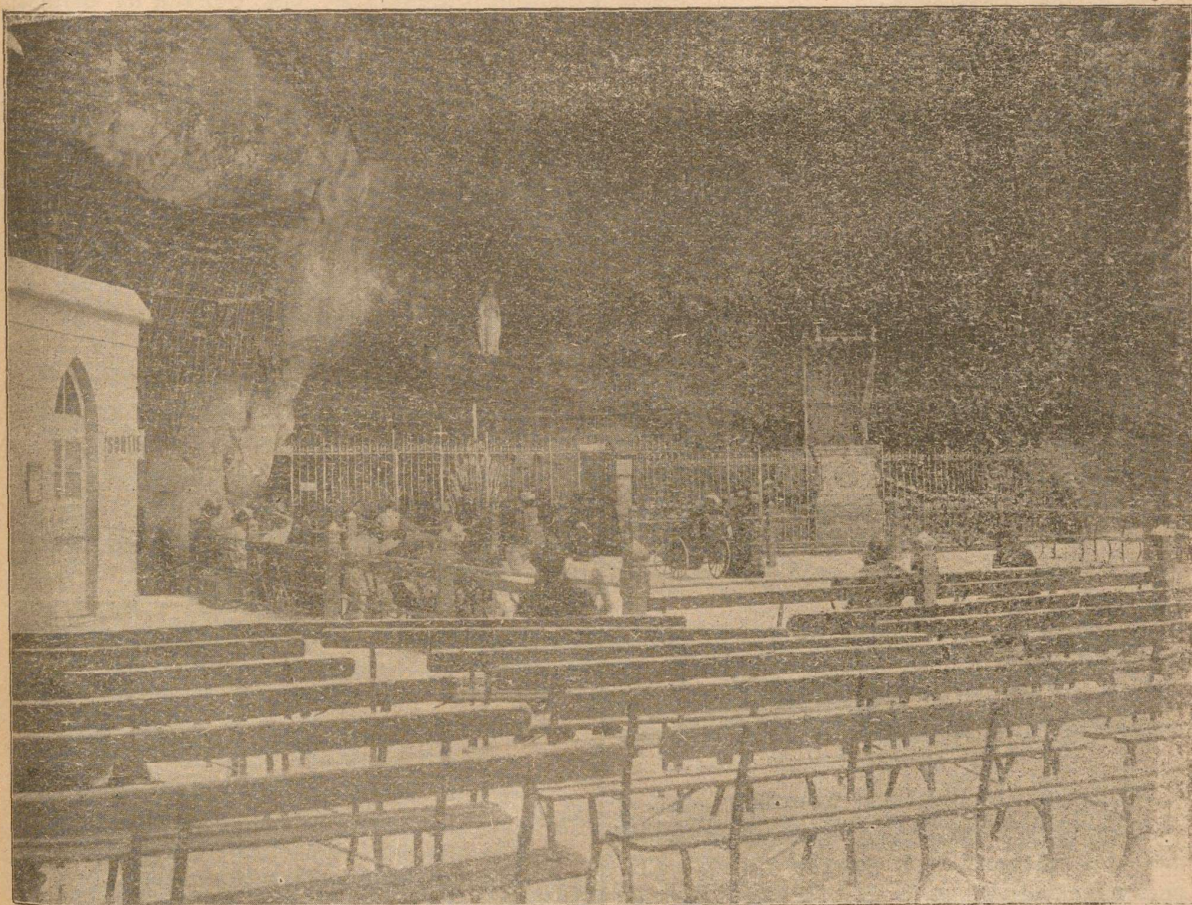
Nyomatott az „Összetartás“-nyomdában

Sufražetke.

Zadnji par let se po novina i spravišča puno govori od sufražetkov. Sufraž — angliška rič — se imenuje po našem glasovanje. Sufražetke se imenuju žene, ke se boru zato, da bi se i ženam dalo pravo odibiranja za orsačke zastupnike. Njev boj va Anglii je jur vse ljutiji. S pervoga su samo va družtvah i novina zagovarale svoje želje. Par let ali su pograbile i za drugo oružje. Kade moru,

krež žitak. Zato čutidu, da jim se čini krivica, kad ne moru govorit onde, kade je i za nje govor.

Da budu naši šitelji vidili, kako sada stoji pravo žensko, čemo popisat vse države. Začnimo s našom milom domovinom: I kod nas je jur već jezer žen, ke se feministe zovu i toliko su shodile, da su pri razpravi projdući tajedan va zastupničkoj hiži 15-mi poslovnjaki potribovali ženam pravo glasovanja (Mogli su, ar su znali, da Tisza diktiera, i neće bit prošnja uslišena).

PRED MASSABIELSKOM ŠPILJOM.

napadu koga ministara, pobijadu obloke državni palačev, prekinu vlake berzojava, zastavu železnice i električka kola, naredu upajanja po ulica. Mnogo preobraženi engliškov je bilo za ve čine zaperto va uzu; ali i onde su znale shodit, da se je vas svit za nje pominal, već dan su se branile vsake hrane i presilovat su je morali, da su to ostavile. Žensko pravo glasovanja ne bi na nji pomoglo neka bar gdo misli, ča će. Pravo, da je jlh, ke si moradu same kruh zaslužavat, ke se moradu kot i muži na svoji noga perivat

Udovice ali imaju i pri nas pravo, da moru postaviti za se namestnika med občinske zastupnike, ako toliko daće plačadu. Isto toliko je i va Austriji.

Va Francoskom je pred šestimi tajedni se odlučilo, da dostanu žene pravo glasovanja pri občinski odibiranja. Englezka zastupnička hiža je pred misecom dan razpravljala predlog, po kom bi žene bile dostale pravo, i predlog bi bil dostal većinu, ali ministari nisu bili na jednom mišljenju, polovica je kanila dat a polovica je branila, zato

NAŠE NOVINE

Politični, gospodarski i zabavni list.

Predplaća na celo leto :	Izhaja vsaku subotu.	Pinezi se šalju pod naslovom :
osebnim predplatnikom 6 korun	Győr, II. Rakóczy Ferenc-utca 57.	Upravništvo Naši Novin. Ruko-
va Ameriku 8 „		pisi : Uredništvu Naši Novin.
jedan broj 10 fillerov		

Poštovanim

Predplatnikom!

Pokidob je četertak bil svetak, a sredu odpodne takaj nisu delali va tiskari, je prvi broj ovoga leta za dan kašnje se mogal razislat. Preštimanje prosimo.

Z već mesti smo dostali upomenjivanje, da su jim Novine vanostale poslidnje dvi nedilje. Isti nisu smili dobro preštatat 50-ga broja va kom je stalo, da ćemo 51 i 52 broj kot duploga na same božićne svetke poslat, kot smo učinjili, i zato iste nedilje ni bilo novin.

Niki predplatniki, kad su već dostali upomenjivanje od odvjetnika, onda jim je va pamet došlo, da novin nisu dostajali va uredbi, da su se već zdavno z onoga mesta preselili i t. d. Koga ni volja novin predplatit, mora je veljen na početku leta, još ov prvi broj najzadposlat upravništvu, ali p. gospodinom pobiračem, ar drugače je polag zakona dužan plaćat celo leto. Ki ima ča preminit va naslovu, neka odmah javi, i mi ćemo skerbit z naše strani, da budemo va vsem točni, pak neće bit nikakovi pregovorov. Samotni predplatniki moradu najmanje na pol leta platit, skupni moru i vsaki fertalj nase pobiračem, ali volimo, ako je i ovim moguće na pol leta plaću pobrat.

Upravništvo.

1914.

Novo leto sad začeto,
Če med nami bit ur peto!
Blaženstvo ti neka rodi,
Da ti oš i srca podi
Puni budu od veselja,
Ko vesele jačke zreja.
Da zagluši loza, polje
Nevolju ti jačka kolje.
Kot kreljut te jačka zdiže
Od praha, od suze više!
Vetri, loze, ptice jaču
Potočići jačke plaču.
Neg mi b' tužna dica nima
Turobili Gospodina?!

Blaževich.

Želje.

Kad sunce va novom leti perviput izajde, ni človika, ki od Boga nebi ča željil i prosil. To je i naravno, ar Bog je naš najviši Gospodin, on nas hrani i od zla brani. Ali jedva se najde človik, komu bi na pamet palo, nato misliti, ča išče i želji Bog od njega.

Poslovica veli: Ljudi su prosjaki božji. To je istina. Ali med prosjakom i prosjakom je velika razlika. Kukavnoga prosjaka se i najdobrohotniji dobročinitelj zasiti.

Zločestoča se vrači va uzi, tolest va bolnici, ali kukavština nima vraćta. Kukavnomu prosjaku se ne da pomoći. Va njegovoj ruki i zlato postane blatom. Ako ga denas upraviš, zutra ti je opet podrapan. Ako mu naložiš dužnost, segurno će naopako posal upravit. On ne zna i ne smi ništa počet — ar je plaško.

NAŠE NOVINE

Politični, gospodarski i zabavni list.

Predplaća na celo leto:		Izhaja vsaku subotu. Győr, II. Rákóczi Ferenc-utca 57.	Pinezi se šalju pod naslovom: Upravništvo Naši Novin. Rukopisi: Uredništvu Naši Novin.
osebnim predplatnikom	6 korun		
va Ameriku	8 „		
jedan broj	10 fillerov		

BOŽIĆ 1915.

MATE MILORADIĆ.

Ne čujete? Kroz noć
Božić nam glasi zvon!
Božanska dika, moć,
Va štali stavlja tron!

Olimp, Kartago, Rim,
Gizdavi Albijon!
Nauk vam budi vsim
Na slami Božji tron!

Ter gdo, ter ča je on,
Ki za se išće već?
O zruši zlati tron,
O poj na slamu leć!

Na ništ će dojt, na kraj,
Ta svit i vse na njem!
Vsu diku Bogu daj,
A blagi mir ljudem!

Zvezdice glej odzgor,
O, njim je svet Božić!
Poglej zeleni bor,
I roj gorućih svić!

Za tron, gizdav i zlat,
Kroz meč krvavih slug
Herodeš dal je klat
Mladence majkam z ruk!

Po Rami Rahel, ah . . .
Po Rami plač skući!
Utišit se ne da,
Ar sinka nij ter nij! . . .

Človik, o čuj! Kroz noć
Božić nam glasi zvon!
Ljubav, Božansku moć,
O, digni ju na tron!

NAŠE NOVINE

Politični, gospodarski i zabavni list.

Predplaća na celo leto :	Izhaja vsaku subotu.	Plinezi se šalju pod naslovom :
osebim predplatnikom 6 korun	Győr, II. Rákóczi Ferenc-utca 57.	Upravništvo Naši Novin. Ruko-
va Ameriku 8 „		pisli : Uredničtvu Naši Novin.
jedan broj 10 fillerov		

Molimo za domovinu!

*Klečec i pobožno.
Posluhnut će zmožni Bože
Nas ljudstvo nemoćno.
Skući srce i krvavi
Dom u plaču boli:
Gospodine, jaki Bože
Ugledaj se doli!*

*Suznim okom k' nebesima
Milioni zdišu:
Smiluj nam se, pomiluj nas
Tvoju biednu dicu.
Zlata zora, doj, da pukne
Na orsaga diku,
Mali narod, da ostane
Blažen na vom svitu.**

Uvjeti Mira.

Jur duglji čas se govori od mira uvjetov i mogućnosti va politiki, kot i va vsakidanjem žitku. Kod nas kot i pri drugoj strani se vse bolje širi ljubav mira i zato su važni uvjeti, ki bi mogli stavit konac klanju. Nas osebužno ona očitovanja moru zanimat, ka su va parlamenti sprogovorili na poslidnji sednica ministerpredsednik i protivladnikov peljači. Ova očitovanja kažu, da smo mi pripravn i na poštene pogodbe, ke se z našimi dobitki i aldovi slažu; isto tako smo pripravn i na dalje za borbu, dokle se nakanenje i kod nepreteljov va poštenoj spodob i ne skaže.

* Notu ove jačke ćemo vsakomu gospodinu školna naše stroške poslat, ako si ju prosu.

Mira objektivni uvjeti su polag stališa bojišća kod nas, ali subjektivne ne vidimo pri naši nepretelji — su rekli va našem parlamentu.

Ovo je važna istina za povest ali zajedno i tužba nad one, ki vidu malovridnost laščega nastojanja, vindar prez dušnoga spoznanja dalje vuču posal, va ufanju, ako se vage svita drugače obrnu. Mi kot i naši zaveznički se branim i nemoremo oružje spustit, dokle ne vidimo, da je na dug čas novo napadanje suprot nama nemoguće.

To je pitanje sada, jeli moru godanja 17 misečne borbe posvidocit peljačem, političarom naši nepreteljov, da njeva nakanjenja nisu zav i svit, i jeli imamo mi mogućnosti za segurnost naše budućnosti.

Hodmo ada po redu:

Serbia početak i zviranjak vsega je čisto naša. Vojska — još i polag neutralni neg 40—50 jezer — prez hrane i municie razpadjeno bludi med brigi Albanie i Černagore.

Černagora od početka pretelj serbov, nikada ni uzrokovala velike skerbi, napadanja njeva nigdar nisu pokazala veće dobitke, a dan danas se još ni branit dobro nemore i Kövess generala čete vse dible napreduju k sercu orsaga.

Ruska imenovani dvi balkanski susedov patron ni zadobila cilja svojega. Millioni vojske su kod Mazurski jezer, va Poljskoj i po Karpati takove zgubitke imali i tako razdelani postali, da već nisu imali moći po zgubitku na noviju defenzivu i oštro se postav i su bili silovani takov del laščega orsaga nam prepustit, da su naše granice segurne suprot vsakorjačkomu najperudrenju. Suprot Kurlandu i Rusko-Poljskoj imadu rusi neg mali del Galicie va ruka i ovde smo verlo na defenzivu uredjeni, a zopet vsaka ruska akcia ovde bi potribovala

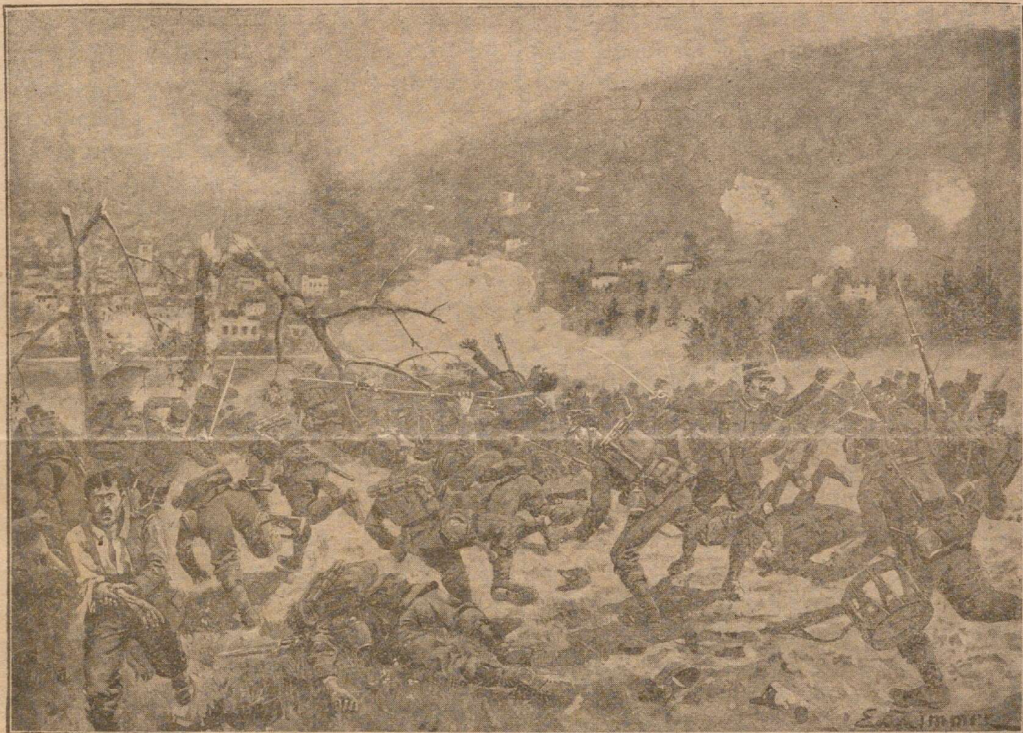
Boj do premorenja.

Stališ sadašnji se more vako zazlamenovat: boj bit do utruđenja. Kralja Karola i cesara Wilhelma zapovidi su ovu tužnu segurnost uznanile millionom vojujući, ar ovo potribuje to, da su nepretelji konačno odvernuli naše ponudenje za mir. Antantovi su nase zeli strahovitu odgovornost za odvlačenje boja, mi smo zopet silovani, da se punom moćom i vsimi sredstvi dalje bijemo. Očito smo radi pomirenje, vse

neg podpuni dobitak more donest na vse kraje. Mi smo iskali pomirenje, ali kad se konačnomu delu strahoće već ugnut nemoremo, čemo mi imat rič pri zračunanju. Stališ bojišćev će naučit peljače nepreteljov, da su praznim ufanjem varali ljude i vojske svoje.

*

Peljači antantovi orsagov su Rimu bili 'na dogovoru i ovde razpravljali novi stališ. Novi del boja, novu offenzivu antanta su pripravili. Konferencije cilj su imenom skupnoga ravnanja.

Borba kod Goricanskoga prilaza.

Prilaz nad Görz biše glavni cilj za preudrenje talianov va Austriu; na kipu je vidit i jedan del varosa, ki je jeseni došal talianom va ruke.

mogućnosti smo sproberali, da prokervavenomu človičanstvu najzaddamo blagoslov mira, ali škuro oduravanje i grišno dušno spoznanje naši nepreteljov je prekrizilo vse pute. »Nepretelji naši ne želju pogodbe« — veli cesar nimški, i sada »če je oružje naše pomoćom Božjom nato silovat«.

Na početku boja smo na lašču obrambu za oružje posegli i sada nas zopet ista misal goni i dalje va borbu. »Još ni bilo dost aldova, još već moramo ofrovat« — piše naš apoštolski kralj va zapovidi svojoj, »ali nećedu bit zaman; dalje vojevanje va sadašnjem stališu po nas

nazivali, ali pravi uzrok biše dopitanje novi ciljev boja. Skupno ravnanje su i dosidob imali, občinske offenzive antantovi su polag jednoga plana redili, ali p tle su bila vellka preminjenja med peljači, pak i občinski stališ se je s našimi dobitki na iztoku čisto preminil. Na jednostavno zahustenje, na vsi fronti jednu dob napadanje nemoru jako skrozspravit, samo na osebna zapudenja moru redit sile svoje. Na zapadu još moru velika napadanja odredit, takaj i od Italie moru na offenzivu mislit, ali novija ruska offenziva ima malo ufanja. A razvijanje budućnosti i zadnji del boja će se ovde obernut na našu

NAŠE NOVINE

Politični, gospodarski i zabavni list.

Predplaća na celo leto:	Izhaja vsaka subotu.	Pinezi se šalju pod naslovom:
osebnim predplatnikom 8 korun	Győr, II. Rákóczi Ferenc-utca 57.	Upravništvo Naši Novin.
skupnim predplatnikom 6 „		Rukopisi: Uredništvu Naši Novin.
jedan broj 22 fillere		

HERVATI!

Najstrašnji boj je preminul. Kot oroslani smo se borili i mi za skupnu našu ugarsku domovinu. Ove strašne borbe jedini sad je, da smo ljudem suprotivno staro vladarstvo zničiti mogli.

Odsle hoćedu i ćedu znat ljudi sami svoj stališ redit, ljudi ćedu imat vladarstvo va lašći rukah.

Ugarska republika će vsim svojim kotrigom, gradjanom prez vsake razlike jednako pravo zasegurat va vsih prilika žitka. Ča je bilo suprot volji ljudstva, vse će se skerčit, s novimi, ljudem povoljnimi uredbami nadomestit. Naše škole ćedu po hervatsku učiti, hervatska ditca ćedu imat priliku naš mili jezik, našu milu rič glasiti.

Ako promislimo pravo, onda moramo spoznat, da nam va Ugarskom nigdar ni išlo čemerno. Odsle nam ali još bolje mora pojtiti. I va bojni časi smo mi bolje bili, neg naši susedi: Esterajci. Ako nam se stoli i nisu ugibali od jilišev i pilišev, glada strajali vindar nismo. Da b' se Austrija laglje hraniti mogla, bi hotila našu rodnu krajinu i nas hervate posest, s nami se diliti.

Od ove sriće mi ne prosimo!

Ugersko je vseneg bolje skerbilo za svoje poljodelstvo, za poljodelce, neg Austrija, kade se poljodelac mučiti smi, ali sam svoj gospodar nij, ar onde poljodelcu za-

povida on del ljudstva, ki posluje po drugi posli žitka, i kih je čuda već onde.

Nam esterajski nimci ništ sputa ne idu! Mi smo hervati i hervati kanimo va Ugerskom ostati. Va Austriji bi se mi vreda pogubili, vreda bi nas na nimce spravili, kot nam pelda čuda hervatski sel kaže, ka su pod Austriju došla. Pogledjmo neg blizu sela: Au, Hot, Mannesdorf i. t. d., pred petdesetimi letih još hervati, denas jur čisti nimci. Kanite vi nimci nastat? Ne, nigdar ne! Ovo nam ali neg Ugersko zasegurava, kade smo dosle našle hervatstvo zobderžali, a odsle ćemo ju krez pomoć nove uredbe još laglje zobderžati!

Verno, jednoglasno deržimo s-Ugerskom, kade ćemo slobodni hervati moć ostat.

Ne bojmo se, da naše delo od sada Austrija neće potribovat. Rado ćedu zet naši susedi i od sada naše rukovno delo, ko potriboju. I neće nas bit toliko, kot perlje, ki ćemo morat v Austriji delo iskat; vsaki, ki je vridan, će va Ugerskom zemlje dostat, ku će sam sebi delat! A sade našega dela će Austrija potribovat i nam platiti morat, prez toga, da bi nam austrijsko obrtničko (meštarsko i tvorničarsko) ljudstvo zapovidat moglo.

Ne poslušajmo na krive proroke, ki nas v Austriju odlukat kanu!

NAŠE NOVINE

Politični, gospodarski i zabavni list.

Predplaća na pol leta :	Izhaja vsaku subotu.	Pinezi se šalju pod naslovom :
osebim predplatnikom 8 korun	Győr, II. Rákóczi Ferenc-utca 57.	Upravništvo Naši Novin.
skupnim predplatnikom 7 »		Rukopisi: Uredništvu Naši Novin.
jedan broj 30 fillerov		

ČA ĆEMO?

Va človičanskoj naravi je, da se vsaki tamo tersi, kade se polag svojega (obiteljskoga i društvenoga) stališa najbolje ubraćat zna, kade svoje blaženstvo zasegurat more.

Isto takova istina je i to, da ljudem kot i obiteljjam dobrobiće ona državna moć zasegurat more, ka skerbi va dilenju praude, va verskom kot i školskom podučavanju, va razvijanju poljodelstva osebujno pak va ravnanju urednom nato, da vsaki človik svoju zadovoljnost najde.

Ča smo mi hervati skusili va prošlosti?

Žitak parlamenta orsačkoga je mnogo-krat privatne, sebične cilje kazal, na dobrobiće naroda i narodnosti nisu skerbili s takovimi ali toliki zakoni, kot bi se bili morali. Borbe parlamentske su služile jednim ali strankam, a kapitalizam si je svoje ljude porinul vsakamor na potlačenje mali ljudi, va občinskom i varmegjskom žitku su obiteljska, rodbinska nastojanja redila, a siromaško ljudstvo se ni posluhnilo.

Va posljednji miseci prošloga leta se je vse preminilo, ljudstvu i narodnoščam su se ponudila pravična prava. Materinski jezik smi van dalje od obiteljskoga ognjišća va javni život, va školu i crikvu. Oligarchizam je skončan i od vsi uredov je živo nastonjanje, da zaista ljudstvu služu.

Politika zemaljska takaj siromašiji slog-poljodelskoga roda kani podpirat i zapomoć.

Suprot ovomu ča vidimo va Esterajskom?

Va politiki i gospodarstvenom žitku peljadu tvornice i veliki oberti, interesi zemljodelstva su va kut porinuti. Orsag je zveksine hergav, gerbav i ko nosi kade ča zemlja, i to je jako slaba urodja. Nigdar se nisu mogli esterajci iz lašćega orsaga hranit.

Kako bi se mogli mi hervacki poljodelci va esterajski stališ postaviti?

»Uredba esterajska« — od ke niki agitatori toliko znadu povidat, se po seli zaman išće, nimadu onde učni činovnikov, ki bi ljudstvo tako uputit znali, kot pri naši prepostavnosti.

Ugarska vlada je odredila, da se va školi dica naša hervackom jeziku budu podučavala, va uređi čedu takaj skerbit, da materinski jezik dostane pravo svoje.

Dopustila je vlada, da urodju našu, osebujno vino budemo mogli prodavat esterajcem po zakonitom putu. Ako bi se ugodalo našim lipim susedom, nimcem pod Esteraj dospit (ča ali oni sami nikarko ne želju), ako bi agitatori sliparijom nas her-

Lajtafalu, Lajtakáta, Lajtakörtvélyes, Moson-tarcsa, Miklósfalu, Mošonujfalu, Nemesvölgy, Nemetjárfalu, Sásony, Zurány, Királyhida, Fertőmedgyes, Hídegség, Lődös, Rohonc, Lapinsujtelek.

Opetovano su protestirali Sopron varoš i vse tri dotične varmegje. Mošonska je najnovije sledeća odlučila:

»Stanovnici Mošonske su uzrujano dočuli, da bi s pogodbom St. Germaina va krajina zapadni Austria iz naše varmegje 28 občin dostajala, Čudom doznavađu, da prez vsega pitanje takove zemlje kanu priklopit Austrii, ke jur već od jezera let pod korunu sv. Stefana slišu, kade je vsaki stanovnik srce-đušom veran domoljub. Povestnička pripetinja, gospodarstveni uzroki se takaj suprotivu ovomu raubanju, na kakovo ni pelde va povesti, samo esterajskom zahajanju va času IV. Bele po tatarskom pustošenju se prespodo bit more. Stanovnici Mošonske nigdar privoljiti nečedu va zgubljenje ovi krajin, i va budućnosti se nečedu bojat nednoga puta borbe zato, da verne nimške i hervacke brate va ugarsku domovinu zopet dopeljadu

Neka si zapameti gladan sused esterajski, da varmegja naša — odakle su se dosidob hranili — zerna žita, deke mesa, liter mljeka prik granice pustit neče, dokle ukradjene zemlje najzad ne dostane. Ovo ubečavamo i obderžavamo va budućnosti.

Da ova i spodobna odlučjenja nigdor ni izsiloval, dost svidoči i to, da su dvi esterajcem nagnute občine, svoja odlučjenja slohodno proglasit mogle,

Uredno javljaju sledeća: Otajnik Gejza Zsombor je nedilju va političkom poslu Sopron doputoval na Szombathely, Sárvár.

Ove dneve čedu napriklad našim poslanikom uvjete mira, va ki čedu bit naše krajine Austrii odsudjene. Ali ovo još ništ ne zlame muje preminjenja za sadašnji stališ, ar vsi uredi i vlada Ugarske su uredili vsa potrebna pripravljajna. Va ovom pitanju će još bit mnogo dogovorov, polag ki se more čekati, da čedu već delov pogodbe ugarske premit. Na početku ne biše va esterajskoj pogodbi zapeljano odsudjenje ovi krajin esterajcem, ovi su neg krez trudna pogadjanja ovo dostigli.

Zadaća otajnika Zsombora će bit, da stanovnike od pravoga stališa razsviti i vsa potrebna uredi.

Projući tajedan je prošal po vsi novina glas, ki je iz dotični bečanski krugov na svitlo došal, da se najmre

»Austria ter Česka jur tajedne dugo med sobom pogadjadu, da bi Česka na 50 let naša harendu zela Austrii ubečane zapadne krajine, ako bi esterajce čehi krez 50 let hranom uskerbili. Ako bi se pogodba ugodala, onda bi čehi, a ne esterajci poseli zapadnu Ugarsku.

Va denašnji zbludni časi nemoremo reč, da ovo pogadjanje ni moguće, ar i va povesti biše takovi prilik (szepeski varoši bišu založeni duge čase poljakom). To jedno je gvišno, da Austria ni dost jaka na poseđenje i zato ima ufanja va Česku, Čehi su od početka računali na korridor, ki bi je krez našu pokolicu peljal k Jugoslavnoj državi i Jadranskomu morju.

Ako i ni istina pogadjanje, ne giblje se list, prez vetra. To jedno je vidit, ča smo jur mnogokrat tverdili, do esterajce ne boli glava

za nimce ali hervate; ne, oni se po se skerbu, za svoju hranu i žitak. Vidit moru oni, kim je serce tako nagnuto Esteraju, da kako lahko bi se s nami prebercivali, ako bi mošnja ali želudac tako svitovali.

Naše pirovanje.

Mate Miloradić.

I.

Rodi Bože ili tropanje.

Kad su za stol posidali, zatroplje i zajati

Staćilo:

Rodi, Bože, rodi!
Dajmo Bogu hvalu,
Poberimo dare,
Uz veselu šalu!

Roditeljem dragim
Hvala i poštenje!
Živilo i cvalo
Njevo pukolenje!

Ljubimo se skupa
Braća i rođjaki,
Rumene divojke,
Veseli junaki!

Darovanje.

Staćilo:

Rodi, Bože, rodi!
Noste, ljudi, dare,
Ča vam srce kaže
I pravice stare!

(Divojkam, ke nisu tihe)

Ženke! seda neka
Vaš jezic počiva!...
Kratka vam je pamet,
A dužička griva!

Divojke:

Staćilo nas draži,
Drma nas za kose!...
Bost ćemo i brundat
Kot srdite ose!

Staćilo:

To je zakon žiensi,
Rado se podboči!
Sliši vam kot osam
Dim i prah med oči!

Darovanje.

Staćilo:

Rodi, Bože, rodi,
Noste, ljudi, dare!
Napunite mladim
Vriče i kušare!

Darovanje.

Staćilo:

Rodi, Bože, rodi,
Noste, ljudi, dare!
Napunite mladim
Stole i ormare!

Stole i ormare,
Kamre i kamrice,
A na viežu lonce,
Kuhače i žlice!

Divojke:

Staćilo va halji!
Ljudi, ste ga čuli!

Va presuri praži,
Luk i česan guli!

Staćilo:

S ostrugami žene,
Nosile bi hlače,
Projdeju na klanfre,
Dite im se plače!

Darovanje.

Staćilo:

Rodi, Bože, rodi!
Noste, ljudi, dare!
Mladuženji kola,
Plug i vole šare!

Divojke:

Flošu i stakalce
Žganomu i k vinu,
Fajfa i duhana,
Va fajfi masninu!

Staćilo:

Ženke! vas utiče
Prelo, švalo, pralo,
A ne masna fufja,
Mišak i bačkalu!

Darovanje.

Staćilo:

Rodi, Bože, rodi!
Ča su ruke tkale:
Plenice, kušuljke
Za golace male!

Divojke:

Čujte, ljudi dragi,
Ča staćilo troplje:
Stara se za rube,
Platno i konoplje!

Frieslica i prelac.
Kuka i kudilja...
Denas je subota,
Zutra je nedilja.

Ali je subota
Ali je nedilja,
Mužem se na vino
Vsaki dan umilja!

Vsaki dan delatni,
Svietak i nedilju
Rado njievi oči
Va stakalce škilju.

Darovanje.

Staćilo:

Rodi, Bože, rodi,
Noste, ljudi, dare
Kot je ried hrvatski
I pravice stare!

(Divojkam)

Trlice, klesače,
Kuka i kudilja,
Denas je subota,
Zutra je nedilja.

Ali je subota
Ali je nedilja,
Meni se na vino
Vsaki dan umilja!

Vsaki dan delatni,
Svietak i nedilju,
Rado moji oči
Va stakalce škilju!

NAŠE NOVINE

Predplaća na četvert leta:

osebim predplatnikom 36.— koran
skupnim predplatnikom 30.—
jedan broj 3.—

**Politični, gospodarski
i zabavni tajednik**
Izhaja vsaku subotu.

Pinezi se šalju: **Upravničtvu Naših Novin**
Rukopisi: **Uredničtvu Naših Novin**
Győr, II. Rákóczi Ferenc-uca 57. br.

Mémorandum des Croates de Ouest-Hongrie.

Monsieur le Général!

Dans les trois Comitats Sopron, Moson et Vas demeurent en quatre-vingt six villages au milieu des allemands et hongrois soixante-dix mille Croates. Nous Croates avons une société pour la culture des Croates et nous sommes les élus présidents et commission directoriale de cette société croatique. Comme les seuls gens de lettres de ces Croates et comme leurs savants pères avons nous le courage de venir à Vous, Messieurs, pour vous dons la dernière heure dize cele:

Nous avons avant trois cents quatre-vingt ans ici, dans les occidentales confins de la Hongrie reçu une nouvelle patrie, que nous tous jusqu' aujourd'hui aimons du fond de notre coeur, jusqu' à mourir, et que nous souffrons beaucoup au moment, quand nous serons séparés de notre mère bien aimée. Pourquoi séparer de la Hongrie avec les allemands aussi soixante-dix mille, qui ne sont pas allemands, mais croates? Qui voudrait de plus demeurer en Hongrie? Nous prions dans cette dernière minute la mission de l'Entente, veuillez laisser les Croates dans l'ancienne patrie aimée!

Mais si l'on nous attache avec force à l'Autriche, nous Croates aux allemands, nous souplions pour les droits assurés aux minorités nationales, que nous librement puissions exercer notre langue croate dans les écoles et les églises, en tous lieux et notre croatique culture franchement de plus former.

Sopron le 18 août 1921.

Jean Dobrovich
secrétaire de société.

Martin Mersich
président de la société pour la culture croatique.

Déméter Rozenich
viceprésident.

Martin Borenich
viceprésident.

Zlatomašniku Ivanu Muškoviću.

30. aug. 1871. — 30. aug. 1921.

*Ivane moj, premili drug i brate!
Tovaruš moj od davnih mladih liet!
Na Zlati Dan željim si bit uza Te
I blagoslov iz svetih ruk prijlet,*

*„Suscipiat“ pridat na Tvoj „Orate“,
Podignut glas: hosanna, Bog je svet!
Pričesnik bit uz Jezukeve svate,
Na vrh si diel od Zlate Maše ziet!*

*Ne more bit, rastavlja me daljina.
Va kutki sam prebavljam svoj život,
Zapiet na pod kot kamen od malina,*

*Zderan, potrt, ubog kot sanskilot,
Uz svet, ah, črn kot saje iz kamina,
Pozdravljam Te na blagi Zlati God!*

Mate Miloradić.

Zahodno-ugrskih hrvatov Memorandum.

Gospodin General!

Va tri županijah, Sopronskoj, Mošonskoj i Železanskoj, va 86 selih, stanuje med nimcih i ugrih i sedandeset jezer hrvatov. Mi hrvati imamo jedno hrvacko kulturno društvo, i mi smo odabrani presednici i ravnateljski odbor otoga hrvackoga društva. Kot jedini pišci oti hrvatov i kot njevi učni oci smo se poufali pred Vas doiti gospodini, da Vam povimo va poslednji uri sledeća:

Mi smo pred tristo i osamdesetih letih ovde, na granicah Ugarskoga dostali novu domovinu, ku mi vsi ljubimo do denasnjega dneva iz dibine srca, čer do smrti, i da jako trpimo va hipcu, kad nas kanidu od naše obljubljenе domovine odlučiti. Zač odčenuiti od Ugrske s Nimcih i 70 jezera, ki nisu nimci, nego hrvati, i ki bi i na dalje volili ostati va Ugrskoj? Mi va ovoj zadnoj minuti oš prosimo poslanstvo antanta; ostavite nas hrvate va obljublenoj staroj domovini:

Ali ko nas vsejedno silom privežu k Austriji, nas hrvate k nimcom, onda prosimo za ona prava, ka su narodnostnim manjinam zasegurana, da budemo slobodno mogli naš hrvacki jezik hasnovati va školah i crkvah i vsagdir i našu hrvacku kulturu i dalje razvijati.

Sopronu, 1921. 18. augustzuša.

Ivan Dobrovich
otajnik.

Martin Mersich
predsednik
hrv. kulturnoga društva.

Dometer Rozenich
podpredsednik.

Martin Borenich
podpredsednik.

Naše Novine nemoru uz Ivana Muskovicha mimo proiti, da jim se ne bi diboko poklonile — ar oni su od svih hrvatov hvale i dike zaslužni. Uz Miloradich Matu su oni takaj velikaš hrvacki, jedan utemeljitelj lipšega hrvackoga jezika. Miloradich pišu najlipše pesme, a Muskovich Ivan — ufam se reći — najlipše va slobodnom govori, va prozi. Oni su se naučili vse slavske jezike, hrvачanski, srbski, slovenski, ruski i slovački i bulgarski. Ovako velikim jezikoslovnim bogactvom nadareni su oni popali naš zastaran, zahrdjaven jezik svitlati, lipšati — ali neg stihu! Ar oni su tihi, jako tihi človik. Njihovo srce je mirno, zano je i vse njihovo delo tiho — mirno, nigdar naglo. I kod čišćenja našega jezika nisu delali sikirom, nego gladkim delanjem, strpljenim milovanjem. Nisu nagal ponovitelj, ne nemiloma krčiti, ča ni najnovije hrvactvo, i ne veljen skokom bižati i ne stati — do najnovijega jezika hrvacke akademije. Za peldu su zeli slovenski jezik, ki je našemu staromu hrvackomu najbližji rodjak, ki takaj trpi va sebi i mnoge tuje riči. Ljubu va vsem meru; zlatu sredinu. Vako su oni počeli po hrvacku pisat i to lipo, za ljude

razumljivo pisali. *Jeli ples (tanac) pogibelan?* — je napisak ednih njevih knjižic. Oni su pisali a jako razumljivo — jedne najteže školske knjige, *Prirodopis*. Kašnje edne jako lipe, hasnovite knjige: *Pelde dobre, Bogu zaprijetne dice*. Mnoge članke su pisali va kolendre sv. familije i va Naše Novine. Njevo najveće, najvažnije delo je bilo: preobnena katekizmušev i biblije na hrvacko. Početni katekizmuš su čisto sami obrnuli, kod večega katekizmuša i biblije su pomoć drugih duhovnikov mer zeli ali zano vsaki red su oni prigledali, pogladili popravili. Lipšega, zveršenijega pisanja dosljen va našem hrvackom jeziku nimamo, neg su vsi katekizmuši i biblija. Dosljen nam ota jezik mora biti na peldu.

Ovuliko od nji, kot od hrvackoga pišca. Čuli ča povidati od nji, kot od skrbnoga, gorljivoga duhovnoga oca? Kako verno, točno oni svoje duhovničke posle obavljaju, kako i va visokoj starosti ni najmanjega posla ne zamudu? Kako su oni milosrdni, darežljivi strpljeni? Kolikim mladencem su ur pomogli velikimi darih, da su se ručili i sluge božji postali? Ali mučat ču, ar sam i ovim ur preveć zbantoval poniznost zlatomašnika. Ar mnoge i velike su njeve kriposti, ali najveća im je poniznost. Mar su kako oštro grožnjom prepovidali, kratili vse svečevauje, vsedno bi je bili njevi verniki, a i duhovni brati svetlačno pozdravili. Ali ta strašni oganj, ki je veći dal Židana, i jedan del farofa na pepel spravil, je zizma zobranel vse svečevanje. Kad se pogorena dica plaču, se dobri otac nemore veselit, odlag jako tiho, diboko va duši, z samim milim Bogom, Zlata maša, zlato srce, zlati talenti: euge serve bone!

Zlatomašnik su se rodili 1848 leta, augustuša 28. Velikom Borištovi; 1871 leta su kot mladomašnik nastali kapelan Csepregu, sledeće leto Svetici, 1873 Velikom Borištovi, Od 1876 leta su farnik Horvátszidánya; 1878 leta su bili voščanski duhovnik. 1910 leta su od biškupa imenovani za tanačnika jurske Stolice.

Sin pustine.

2. Med ruševinami.

Veseljje Tomaca se je vreda na tugu preminilo. Beteg očev postaje vse pogibeljniji. Jeli od sebe, ali zato, da je cel dan vani pred vrato čekal na njega? Gdo zna? to je istina, da ga je zimljica zgrabila, glava biše težka, lica su plasala. Oči bišu odpert, vendar kot da bi va snu bil. Stalno je zvana sebe govoril.

Tomac ga skerbeno pokriva, naloži oganj va peč. Pak se sede uz otca ter gleda, čeka vsaku rič. Ni zažmal okom celu noć. Kad zvezda zore pokujcne na oblok, je još stalno virostoval uz stelju betežnika.

Ali vsa ljubav sina ni pomagala ocu. Vrućica se stalno jača i vse več biše zvana sebe,

NAŠE NOVINE

Predplaća na četvert leta:
 osebnim predplatnikom 50.— korun
 skupnim predplatnikom 40.—
 jedan broj 4.—

**Politični, gospodarski
 i zabavni tajednik**
 Izhaja vsaku subotu.

Pinezi se šalju: **Upravništvu Naših Novin**
 Rukopisi: **Uredništvu Naših Novin**
 Győr, II. Rákóczi Ferenc-uca 57. br.

Mila Braća! Gornja i Dolinja!

Naše Novine — ke su jednoc jur bile silovane prestat zbog okrutnosti čerljeni časov — su zopet jedan tajedan izostale i ovput se neg zato vraćadu zadnji tajedan I. četverta va stane vaše, da vas još jednoc pozdravu i ubatridu pak onda tužnim srcem »s Bogom!« velu. Znam neg na jedan čas, ali znam jur konačno na vsagdar! Stalno lizeća dragocća, težkoće poštarńoga slanja su jur lanjsko leto težke brige navalile izdavatelju, podražanje svakoga četverta je tilo par preteljov nam odkinut. Ali vindar smo zasikli va novo leto ufanjem va bolje prilike. Ali jur duglji čas nemoremo preskerbit papira, na posudjenom su štampani i ovi redi. Plaća slogarov kot i cena papira i štampe ne vsaki četvert, nego vsaki misec »skate« vse više, i mi poznajuć naše ljudstvo, nemoremo vse ove tere na predplaću narizat, a drugoga zviranjka nimamo. Stolnovaroški dnevnik su bili silovani jur va marciuši naskočit od 3 korun na 5; a nam bi vsakavički stroški još više dovajali, ar neg na priliku ča nam gdo iz Gradišća va zapertom pismu pošalje plaću, ko moramo 18,50 korun platit carine, tako va četvertu od 50 korun skoro polovica odpade na poštu.

Vse smo premislili i zračunali i polag prevažanja more izdavatelj mirnim dušnim spoznanjem reć, da je vse upravil. Ča je neg mogal za hervatski svoj narod. Delal je dan i noć, splatil vse stare duge, skimi je 3. majuša 1913 leta naprikzel Naše Novine od družtva »Összetartás«, na zadnje mu ostaje dvanajst povezani tečajov za imanje, a za spominak lip i dug va mnogi jezerkah, koga ča vindar splatit morat.

Kad evo zadnjiput odpravlja Naše Novine, ko lipo hvali vsim preteljov, ki su iskre i dragogjungje srca i pera svoga krez tulika tulika letah neg za »Bog plati« slali na ukripljenje duše hervatskoga roda. Pozdravlja vse verne predplatnike, ki su poštone svoju dužnost spunjevali i kim bi jako rado i na dalje na ruku stal, kad bi mogal.

A ča ču onim reć, kim biše vse pervije, neg dužnost svòju spunit? I zadnjiput neg ponavljam, ča sam toliko-krat pisal: Dužniki, platite!

A nepreteljov! Ar novije su narasli kot glive po godini i rozanjali su Naše Novine i njeve širitelje. »Razvaraju« proti tebi svoja usta vsi tvoji nepretelji, oni »škriplju« svojimi zubi i govore: požerknimo ga. Evo on dan, koga čekasmo, mi ga najdosmo i evo ga i vidimo!»

Samo nato je upomenjivamo, da Bog ne bije bičem; mi jim opraščamo za vse laži i progonstva, ar njim to daje sada vsakidanji kruh, koga si poštenim delom nisu znali, ali nisu radi zaslužavat.

Uredništvo Naših Novin.

Dolnja Pulja 26. marciuša: kršćanska seljačka stranka hrvatov postavna.

Ča se je 4. marciuša nezpametnom silom neg zastavilo, se je denes, 26. marciuša ugodalo i srićno dovršilo: denas se je na Dolnjoj Pulji z velikim oduševljenjem rodila i na noge postavila.

kršćanska seljačka stranka hrvatov.

Kako smo vsedno do svoga cilja dospili? Po razignanju prvoga spravišća su major Stipetić ovo silovito i nepravićno zadivanje Beći na najviših mestih javili, vse okolnosti ravno povidali i dopust, za novo ur očitno spravišće prosili. Dotični od vlade su jako žalovali prik zadivanja, rekli, da hrvati Burgenlanda imadu podpunu slobodšćinu, i da čedu kod Landesverwaltunga, Sauerbrunnni dopusti, za spravišće oni šhodit. Neg da ovo oš i Bećanskoj vladi ni išlo lahko i hitro — ar Sauerbrunnni je nigdo jako jako zadival. Bilo čuda štente: z Pulje moradu perže dostat informaciju, zvidjavat za dotičnoga človika i t. d. Končić — po dugom razvlaćenju, su po brzjavu Sauerbrunnni dopustili na 26. marciuša. Zopet smo neg zadnji dan krez posle i poslanike mogli ovo spravišće ovdešnjim obći nam oznaniti.

Došlo je poslanikov ziz Blajgora, Frakanave, Mućindrofa, Prvan, Suševa, Velikoga, Borištofa, pravoda, najveć iz Dolnje Pulje. Bilo je muži prik stov — va školu vsi oš i nisu stali.

Major Stipetić su nazoćne pozdravili, spravišće otvorili, važan posal sad ur po drugoć na kratki razložili pak su nazoćnim ov predlog prepločžili:

1. Mi hrvati, ki smo krez mirovne pogodbe k Esterajskoj ljudovladi (Republiki) dospili, stupimo kot, verni podložniki va novu državu i računamo na podpor, koga su ote iste mirovne pogodbe narodnostnim manjinam za segurale.

2. Va gospodarstvenom redu čemo zemljićke (agrarne) hasni gospodarov braniti.

3. Naš politični smir je kršćanski-gradjanski. Pripravni smo ziz kršćansko-socialnom strankom sključeno delati.

Ove temeljne uviete (pункti) stranke su nazoćni ednoglasno prijeli i na peljajući odbor stranke dosljen odibrali:

Stipetić Vilim,
 Magyar Mijo sudac iz Pulje,
 Mersich Franc sudac z Frakanave,
 Kollarits Karol sudac z Bleigora,
 Rattasich Kolman sudac iz Suševa.

Za predsednika stranke za čas su odibrali Mijo Magyara, sudca D. Puljanske obćine.

Peljajući odbor stranke ča se krez odibi

ranje gornji i dolnji hervatskih krajina dopuniti.

Po podpunom uredjenju peljanja stranke se imadu pravila čim prže izdelati, ov hervacku i nimšku pišen program stranke i ovu izjavu su pak nazoćni na broju oko stov veljen na dvi exemplari i podpisali, da se na dotični najviši mestih utemeljenje najavi i uznani. Naša stranka se j ada D. Pulji rodila, zgrabila i zdignula zastavu kršćanskih seljaćkih hrvatov. Kako ali tu zastavu odnest med vse hervate, gori k Železnomu, prik va Mošonsku, pak daleko doli med Železanske hervate? Težko nam se je dosljen, med sadašnjimi okolnosti gibat. Zano ma'ki glase od nove naše stranke doćuje, neka je zgrabi i širi daljen, dosljen dojde prilika, da bude moguće i svojom štamptom i putu jućimi apostoli ovu zastavu med hvratih punašat i razvijat. Neka živi kršćanska seljačka stranka hrvatov.

Tri majke — jedan sin. (14)

Žena i kćerka su pomagale va upravljanju. Tih biše va hiži, samo ure su tuketale glasno i kazać je šetoval na četvert na deset. Ali tiš bi bil mogal sprodikovat veliko veselje, ko je bilo viduće još i na licu nazoćni, ar svakomu človiku nemore naletit takova srića, da bi zapovidnik ognjobraćski mogal nastat va slobodnokraljevskom varošu Kisegu.

Rafael Schäfer se je tersil miran ostat, siloval si je veselje zakrivat, ko je vsom silom rado vanudrit iz serca. Sam ni znal, ča ča, ženu bi bil rado ubjamil, ali pred kćerom to vindar ni rad, zato je Tildicu kušnul.

Ljubim te, mala moja, veli, pak kot da bi ča šmišnoga bil učinil, se začne zglasa smijat. Smih se je pak proširil i na druge i vsi su se lezgetali, kot je navada pri blaženi ljudi.

Kot se Tilda skoći iz narućja oćevoga i nehoteć hiti oći na ure, poldeseta biše jur. Sad neg pojte dica; — veli zapovidnik, sam kanim ostat, ar vsaki hipac moru dojt.

I kumaj žene ostavidu hižu, jur potukeću na vrato, Rafael drhtajućim glasom sprogovori: »sloboda«, i na vrata stupi brat, načelnik sam; kot Rafaela zagleda va svetlom uniformu, se vas zmuti. Još i poklonit zabi. Stoga si je mogal brat mislit, kako čudno čedu gledat drugi va njega, kad va družtvo dospene.

No. ča češ reć Jandre — pomore bratu iz tišanja Rafael, se je ugodala oprava, bud?

Bar bi se i drugo bilo! spljune hitro načelnik.

Stim nimaj skerbi, pod mojom prigledbom ča se spravit vsa oprava i dober ču stat, da čedu bit vsi zadovoljni.

Neka toliko bedavosti zgovorit, poslušni ča spametnijega.

Ča to od školskih knjig.

Primiti smo ove dneve sledeće pismo: „Prosimo, zač mi Hrvat! do naši školski knjig došli ne moremo i ča je uzrok tomu. Čekali smo je na dan svetoga Mikule, ništ nij došlo. Potom smo si najprzeli, da čemo bit jako vrl i onda čemo je pod božićnim drvom najti. Zaman je bilo naše čekanje i ufanje...“

Bili smo kod državne naklade za školske knjige (Schulbucherverlag), kade nam je ravnatelj na vsa naša pitanja odgovoril i uzroke pokazal, zač još ni danas nimamo knjig, nejmre počelnice.

Prvi uzrok i — kot nam se čini — glavni nrok je to, da mi nismo bili na preključenje Gradišća k Austriji pripravni, zato pak se ni nisuo skrbili, da spoznamo austrijske zakone glede knjig za ljudske škole. Kad se je pak na zapovid antanta preključenje vsejedno izvršilo, je tuliko dela skupa došlo, da oni, ki su se za to zeli, da naše škole takove knjige dostanu, kakove novi zakoni potribuju, nisu imali toliko časa, da samo na zastavljenju knjig delaju.

K ovomu su se pak predužile još druge teškoće.

Čuda se da i va kratkom času upravit, ako se na jednom mestu dela.

Knjige ali su se pisale na različni mesti i čuda časa se je rastrošilo s putovanjem.

Lako i vreda se knjiga napiše za jedan narod, ki ima književni jezik i jednak pravopis. A kod nas se — moremo reć — va svakom selu, drugačije pominaju, vsaki bi rad, da se onako piše, kako se ravno va njegovoj krajini pominaju. Ove različne poglede zajedno izvršilo, je tuliko dela skupa došlo, da oni, ki su se za to zeli, da naše škole takove knjige dostanu, kakove novi zakoni potribuju, nisu imali toliko časa, da samo na zastavljenju knjig delaju.

Ako imena slikarov, ki za državnu nakladu školski knjig delaju, gledamo, se lako moremo usvideti, da su ovo razglašeni muž i svoj posal vrlo dobro razumidu.

Državna naklada za školske knjige ne špara s pinezi, ča ilustracija, fiskara, vezanje knjig stoji, nje jedini cilj je, lipe i dobre, bolje rečeno najlipe i najbolje knjige, ke znanost i umjetnost doprinese more, dat dicit va ruke, da se iz šnji ne neg uču, nego i veselje budu šnjimi imali, a k tomu su triba lipi, po mogućnosti šareni (buntfärbig) kipici. Jedan dobar kipic je čudakrat već vridan, neg jedan članak ali govor. Prem toga su knjige lakucene. Državna naklada ne dela na dobitak, samo tuliko prosi za knjige, ča nju stoju, zvana toga pak vsako leto tisuc i tisuc knjig razdili med siromasku dicit.

Državna naklada se i za nas Hrvatke skrbi i gleda na to, da mi isto takove knjige dostanemo, kot nimci: dobre glede zadržaja i ilustracije i lipe glede vajnškoga lica.

Zemaljski preglednik škol (Landesschulinspektor) je naredil bil, da i va našoj početnici isto tako lipi, šareni kipici budu, kot va nimškoj, da nigdor ne bude imal uzroka, tužiti se, da se na Hrvatke ne gleda. Da se ovo nij ugodalo, tomu smo si malo i sami krivi. Ki se za jedan posal zame, ga mora i izvršit. Za školske knjige, naredno za početnicu, je ilustracija isto tako važna kot i zadržaj, tekst i za nju se mora skrbit. Pokidob se je ali na ov posal malo pazilo, moramo bit s olini kipici zadovoljni, ke su va staroj početnici. Nova početnica je jur va državnoj fiskari (Staatsdruckerei) i se moremo ufati, da će va tri tajedni gotova bit.

Kratka nauk ovoga dogodanja je pak to: sloga je moć.

Sloga ne neg va političkom, ne neg va gospodarstvenom žitku, nego sloga i va kulturnom žitku. Prvi uvjet (Bedingung) va ovom poslu ali je književni jezik pak jednak pravopis. Ovo ali se mora najkašnje još ovo leto stvorit, ako vse ono kanimo zadobit, ča je za naš razviatak potribno. Inteligencija, ča je za akademijom?

R. K.

Pozdrav.

Hrvatskim Novinam.

O Hrvat, o tužnjaki!
Odpriete si oko vsaki!
I pogledjte i sudite!
Čase krute jadovite.
Kako nas neg vsaki tlači,
Hasni nam ča joj i plači?
Gori šake i tropite,
Svoje kinče si branite!
Da nas čuju, da nas vidu,
Da smo i mi još na svitu!
Ve Novine su sad naš glas
Podpiraj je, one te vas!
Zabimo vse, ča je bilo,
Ča je nemir, zblud rodilo!
Jedna nam neg budi čut,
I vsim jedan cilj i put
Vsega truda jedan cvet.
Hrvatstva si ne dat zet!
Za nje se sad borimo,
Navo se vsi združimo!
Vo će nam bit trumbita
Bojat neće se svita!
Trubit će po naši seli,
Dob si jedno kolo pleti,
Kot družina, prava braća,
Jedinščina zlo odvrača!
O Hrvat! siročaki,
Vako čemo biti jaki!

Blazevich.

POLITIČKI PREGLED

Austrija.

Savezni kancelar Seipel će sredu ili četrtak Pariz otputovat, da bude nazoci na sedišci koga će odbor zaveza narodov naredno 29. o. m. držat. Cilj puta je, da se ota pinozo, ke je zavez narodov za posudjenje Austrije garantiral, i jednoč dostane. Ufamo se da će savezni kancelar, kot do sada, i ovput uspjeh (Erfolg) imat.

Nimška.

Thyssena i njegovih 6 tovaruše, ki su tako srčeno se Francozom suprotstavili, su Francozi med bajoneti doprimili va Mainz, ter čedu je 24. o. m. postaviti pred vojni sud.

Ali Nimci nisu ovce, ke se dadu prez vsega suprotstavljanja zaklat. Oružja nimadu, ter se i ne moru s oružjem suprotstaviti, nego se boridu s drugim, morebit zmožnijim oružjem, a to je, da francoske zapovidi ne posluhnu. Činovniki vsih ugljenokopov su poslali telegram zaprtomu Thyssenu, i njega zasegurali, da ga gledadu za njevoga peljaca i čedu ga, ako bude triba sledit, i se na maru, ako bi i nje uza čekala.

Francozi zahajadu s nimškimi peljači kot s razbojniki, ali delacem se mastu va ufanji, da čedu bit delaci zadovoljni i čedu ravno tako delat kot pod nimškim peljanjem. Ali va tom su se jako kanili železničari su hotili sprvine, kad je francoska vojska posela kolodvore i postaje, stupit va generalni štrajk. Ali od ovoga nakanjenja su odstupili i su odlučili, ako bi francoska vojska vandala kakove zapovidi za peljanje vlakov (Zug), onda bi ota pojedini, komu je zapovid dana, sili se prignut moral, ali kad je zapovid skrozspravil, onda neka neg svoje mesto ostavi i neka dalje već ne dela, i svojim tovarušem ovo nazvistu. Ova će pak zlamenja bit, da vsi železničari otoga kolodvora delo ostavu i va štrajk stupu. Tako su jur na čuda mestih učinili, i zbog toga vlaki već na idu va uredbi.

Oto isto su i delaci va ugljenokopih načinili. Nazvistili su Francozom, da ako si vojsku ka je va ugljenokopih, najzad na potegnu, onda ne čedu delat. Tako su Francozi bili silovani popuščat. I zbog toga stoji delo va već ugljenokopih. Na priliku delaci Thyssenovih ugljenokopov štrajkadu. Potribuju, da Thyssen opet slobodan nastane.

Francozi sada vidu, da nisu zis njevimi četami ono zadobili, ča su kanili. Vojska je već stoji, neg vsa hasan, ča im ota posedjena krajina sada nosi. Oni nisu s otim računali, da čedu Nimci tako složni bit, i se skupno suprotstaviti. Oni su skroz spravili ono, ča Nimci do sada nisu

mogli doseć: vsi Nimci vsakoga stališa, prez različne političkih stranak, su va jednom tabori.

Francozi kanu, ako Nimski delaci va štrajk stupu, česke, poljske i talijanske delace za delo najet.

Francozski korak je ali i nezadovoljnost njevih zaveznikov uzrokovala. Loyd George, bivašnji ministarpredsednik Engleske veli, da ta kov nesrični korak jur par stov let nij nedan narod načinil. Med zavezniki i ne vlada sloga. Amerikani su svoje čete iz Nimške najzad odprimiti va Ameriku, i su odlučeni od zamišanja va europejskih poslih se jaće najzad držat, neg do sada. Mussolini ministarpredsednik Talijanske je rekal, da to ne more za pravo držat, da su Francozi s tako velikom vojskom va Nimšku masirali. Francozi su sada velikoj tiski, ar su jur va jabuku zagrisli, ter ne moru svoje čete opet najzad komandirat, ako ne kanu va spoti ostat.

Litvanske iregularne čete, ke su va memelsku zemlju udrile, su se opet va svoju domovinu povrnule.

Čehoslovačka.

Čehoslovačka vlada je dostala od Francoske poziv, da šnjom skupa s vojskom udari va Nimšku, ali Čehoslovačka ne će da se va to zamiša, ar joj se moguće čini, da će joj to neg škoditi moć.

Stališ naranjenoga ministra Rašina je čemer-niji postal. Kako vraćitelji velu, se je k nesrići još upaljenje pluća pridružilo.

Ugarska.

Častniki Antante su rumunjsku-ugrsku granicu pohodili i se osvidočili, da Ugrska nima nikarkove čete na granici koncentrirano. Ovo su i pismena ugrskoj vladi poslali. Mala Antanta je bila ada silovana zamuknut i nima uzroka, da suproti Ugrskoj čete na granicu postavi.

Bulgarska.

Va sobranji je ministar za nutrnje posle Daskalov rekal, da je zadašnji stališ Europe ravno takov, kot i va 1914. leti. Pogtbl boja stoji pred vratih. Bugarska će ali neutralna ostat. „Jedna velika država nam je tope (štuke), oružja i povekšanje naše zemlje ubečala, ako se va dojučući boj zamišamo. Ali vlada nij ovo ponudjenje prijala i je čvrsto odlučena va neutralnosti i na dalje ostat“, je rekal ministar.

GLASI IZ GRADIŠĆA

Iz vsih krajin javljaju, da je projdnai tajedan bura tako zamela železnice, da se vlaki 2 i 4 dneve nisu mogli vozit. Na već mesti se je i vlak telegrafa poprekidal, tako da i na vi način nij bilo moguće s različnimi mesti u savez stupiti. Ovo pak je i tomu uzrok, da je tako malo glasov z Gradišća.

Geca (Kittsee). Bolnica (Spital) knoza Dr. Ladislava Battyanya-a, kn je po preključenju Gradišća k Austriji zemaljska vlada (Landesregierung) naprikzela, če se, kot čujemo, va kratkom času otvorit. Peljač bolnice će bit Dr. Otto Fuels, ki je va našoj krajini dobro poznat i vrlo razglašen vraćitelj. Dan otvorenja bolnice čemo našim štiteljom još naznanit. — J. Hornek, 73 leta star igrać (glasbać) se je otpravil 17. o. m. po železnici Novoselo na bal ognjobrancev. Jur je bil ziz svojimi tovaruši va selu, kad se je od nji neupametzeto (neopaženo) odlučil i vred va strašnom vetru skrtnul. Zaman ga iskali njegovi tovaruši, med njimi i njegov sin, već mu nisu mogli na sled dojt. Nesrični starac je na sižnom polju zabludil i ovako po 3 ura k pandrofskomu kolodvoru dospil, kade ga je va velikoj škurini vlak povezal. Projdnicu sredu su ga Geci zakopali.

Kiselavoda (Sauerbrunn). Jedan plemenit domorodac daroval je hrvatskomudjačkomu društvu ko se sada osniva, jedan dolar. Teški su donišnji časi osebito za djake. Vsaki narod podpira svoje studente i naša dužnost je, njim na ruku stat, kade je moguće. Ar kade peljače zet za narod, ako se narod ne skrbi, da si ji odhrani? — Ov dolar je prva lastavica na protivničnom nebu našega zaostavnoga naroda, prvo zlamenje, da se zbudja iz dugovaga sna. — Zastavitelj djačkoga društva iskreno hvalu našem dobroćinitelju.

Nova Gora (Neuberg). Občina si je g. Puzstai Stevu za školnika odibrala i vlada po dngom dogovaranju ovo udobrila. Na njegovom mesto, su si Frakanavci ženu mućindrofskoga bilježnika, g. Fertsak za učitelicu vrgli.

HRVATSKE NOVINE

Izhajadu vsaku sobotu

Rukopisi i predplaća šalju se na naslov:

„Hrvatske Novine“,

Wien V. Bez., Margaretenplatz Nr. 7

Vsaki broj stoji 700 krun

Glasnik gradišćanskih Hrvatov.

Sloza je moć!

Predplaća znaša.

za leto dan	30.000— K
za pol leta	15.000— K
za četvrt leta	8.000— K
za Ugrako za četvrt leta	4000— ug. K
Jedan broj stoji	350— ug. K
Za Jugoslaviju na leto	100— dinara
Za Ameriku na leto	3— dolare

Leto II.

U Beču, 26. januara 1924.

Broj 3.

Opozicija u zemaljskom saboru.

Neši štitelji jur znaju, da su socijaldemokraci i kršćanskosocijalisti vladu naprikzeli, a landbündleri ili kako se kod nas zovu, bauernbündleri, su va opoziciji ostali.

Mnogi u zemaljskom saboru iz vladinih stranak (socijaldemokratov i kršćanskosocijalistov) žaluju, da i bündleri nisu stupili u vladu, da bi pak vse stranke skupa delale, kot su to i u zadnjem zemaljskom saboru.

Ako bi se ovo godalo, bi to isto bilo, kot je bilo prije. Vsaki posal se je zvana sednic zem. sabora uredil, a u sednici se je glasovalo. Kritike nij bilo. Od opozicije visi sada, je li čedu se svakovrstna pitanja i va zemaljskom saboru dobro pretrest, da bude i javnost upućena. Samo tako vredi nešto parlamentarizam, samo tako je vridno, da imamo zemaljski sabor. Če bit sposobna u zemaljskom saboru opozicija, to su landbündleri, da vladu na delo goni i vladu kontrolira?

Ako ponašanje bündlerskih zastupnikov u zadnjih dvih mesecih pogledamo, moremo reć da u ovom pogledu nimamo mnogo čekat od njih.

Prvič je jur zadivak va ovom velika nesloga, suprotnost med zastupniki. Vsaki kani ča bit a posal stranke i interese onih ljudi, ki su na nje glasovali, oto dojde va drugom redu, ako uopće mislu na to.

A ča je još važnije, je oto da je ova stranka jur va temelji nezdrava.

Bündleri velu, da oni paorske interese zastupaju, i paore branu. Ako se ont samo za paorske interese brinu, ada su jedna stranka, ka na gospodarstvenom temelju stoji, onda ne

smu oto s nacionalnom vodom zmišat. Osebujno onda ne, ako kani i med Hrvati glasov zadobit. Med Hrvati naglasivaju, da se oni i za Hrvate brinu i t. d. No ali kod odibiranja su pokazali, kako si oni ovo mislu. Vsaka druga stranka je dala Hrvatom mesto, samo oni ne.

Zemaljski savjetnik, Voit, je i sada va govori u zemaljskom saboru paorske interese naglasival. Ali, ako si pomislimo, da su zastupniki ove stranke s najvećim delom iz velikonićske stranke izašli, a velikonićska stranka zastupa velikonićsku misal i činovničke interese, onda si moremo premislit, kako čedu ovi ljudi za paore se skrbit, ki paora još i jako ne poznaju.

Neiskreno je držanje bündlerov i va kulturnih pitanjih. Kod školskoga pitanja i civilnoga hištva. Od ovoga pitanja pred odibiraćih muču. Ali u zemaljskom saboru priznaju, da su pripravni se za vo u slobodnozidarskom smiru borit. I va njevoj politici veću važnost vržu na ova pitanja, nego na gospodarstvena pitanja paorskoga stališa. Kad je bil lanjsko leto još Walter i Voit zemaljski savjetnik i onda im je važnije bilo, da zgeraimenovana pitanja u slobodnomnom (freisinnig) smiru svršuju, nego gospodarstveni stališ paorov poboljšaju. A onda bi bili imali prilik ovomu, ar su bili u vladi. A danas moreju samo gledat i govorit. Moremo reć, da bündlerska stranka nij drugo, nego velikonićska stranka u paorskoj farbi. Hrvatski poljodolac onde nima ništar iskat.

Štiješ Hrvatske Novine?

simo, Ivana, da ti „s Bogom“ dam!

Ivana stupi k stelji. Grujica ju pogleda pak reče izprekidano.

— Oprosti mi... i... gledaj... na dien!...

I polju ga suze. — Odmah za tim je preminul...

Šime je vse to mirno gledal. On mu nažge sviču i vrže mu ju va ruku; zatvori mu oči i skupasklopi ruke. Zatim projde pred stan i vikne jednoga od svojih, da mrtvaca operu.

A Ivana?

Kot kad ona još neb' bila upametzela, ča se j' stalo. Kot kad neb' znala, koliko je zgubila, nij' žalila niti se tužila... Za nemoguće je vo držala. Ona potpuno nij mogla verovat, da je Grujica umrl...

Čudan biše stališ nje duše. Znam zato, ča je bila neispana i telovna trudnost je i dušu umorila, nij mogla popast, ča se je vse ovde godalo...

Ona je hodila po hiži. Jaokala je neg iz navade i još ni jedna suzica joj nij' mogla na oči dojt!

Belo-črljena koalicija.

Od zemaljskoga zastupnika Petra Jandriševitsa.

„Hrvatske Novine“ u 1. broju pitaju, „kako čedu kršćanskosocijalisti njev korak odibiraćem razložiti“, da su s socijaldemokratskom strankom u koaliciju stupili? Ništ laglje, nek ovo, osebujno za tim, ča su jur same „Hrvatske Novine“ u ovom poslu u zadnjem pak ovom prvom broju pisale.

Tri misece dugo smo se s bündleri naganjali, razgovarali i tržili. Jur se je vse smijalo ne samo u Gradišću, nego širom okolo. Mi smo ali znali, pred čim stojimo, i zano smo si u usta zagrizli i se strpljeno dalje razgovarali, dokle smo nek najmanji znak dobre volje kod njih vidit štimali. Ali zaman je bilo vse. Pogodba smo s otim ovisdočenjem prekinut morali, da bündlerom nij za koaliciju s nami, nego zato, kako bi oni nas kod prve prilike ostavit, ali savjetnika i od nas predanoga prvoga namestnika zemaljskoga poglavara obdržat mogli. Djeca, i ne zastupniki bi bili, kad bi se med orakovi okolnosti još dalje bili s njimi razgovarali i natezali, a Gradišće još nikulike misece prez vlade ostavili. Ovoga odgovarat dalje nismo mogli, i zano smo morali va tu „kiselu jabuku zagristi“.

Ja sam bil jedan zmed otih, ki smo do zadnjega hipca za koaliciju s bündleri bili, ali i ja sam bil ota, ki sam rekai, „dost je“. I da sam po 3 meseci konačno ovo rekai, kot duhovnik reć moral, zavo odgovarat pred Bogom i ljudem me nij strah. I ki zna, kako je ovo natezanje išlo, ki zna, u kakovo mljezivo bi nas bili bündleri zapeljali, on s manom mora reć, da je za ista dost bilo.

PODLISTAK.

Božićna radost.

(Slika iz selskoga žitka.)

Prepisal Tome Sučić.

(Nastavak 1.)

Grujici ništa nij bolje. Ravno on dan (po osmih dnevih) reču joj stric Šime:

— Imaš-li muke va stani?

— Imam je.

— Imaš-li je dosta?

— Nimam je čuda... A zač?

— Triba si je preskrbit, čega nimaš!

— Ča mu neće bit bolje? — pita ona i se splakne.

— Je!... Ar već neće ništ čutit; bit će mu vsejedno!...

Ona se počne neg se davit od plača. Stric Šime se stanu polag glave Grujice... Betežnik otvori oči. Pogleda Šimu i spoznal ga je, pak mu pošušlja:

— Oprosti!

— S Bogom neka bude oprošćeno!... Hodi

Muži su se počeli spravljat, žene tolikaj iz susedstva; Šime stric su bili prebudili dien i su vse u kuhinju odpeljali... Dici je bilo ovo vse neznato. Ivana je gledala nazočne ljude; poslušala riči, ke su joj žene i muži govorili; slušala je vikanje-plać svojih malih, ki su se oko ognja spravljali i žene je simo-tamo rivale... I vse joj se to činilo onako... nikako... Bog zna kako!...

— Je muka ovde? — pita jedna žena.

— Je.

— A kade je sito? A grah? — pita druga.

— Imaš-li ti veći lonac?

— Nimam ga.

— Onda ču donest mojega!

— Došli su muži. Od čega ćeš platit les?

— Ne znam — pitajte striču.

Medotim su uprali i oblikli mrtvaca. Žene su još Ivani rekile, da ide va hižu. I ona projde i se prekrizi i kušne mrtvaca i opet ne čini ništa već...

Šimina Smiljana odpelja dien va hižu. Najstarjoj (po pravici) rasplete kosu. I kad su se dica oko majke spravila, kad joj najstarja divi-

možće — kad su svi onako igrali njeve uloge, da bi to, kad bi neg jedne imenovali, nepravilnost bila, za to se moradu vsi... vsi imenovati. Igrali su sledeći: Agi Bubić (mat), Christi Gregorić (kóer), Marica Bubić (divičica), Janka Meršić (staramat), Ernst Konrad (otac), Ivan Kröpfl (otac), Franc Hlackl (tetac), Mate Petec (sin), Franc Dreisker (stric), Karol Schwarz (rodjak), Štefe Meršić (krčmar), File Blazović, Štefan Gregorić, File Reznar, Ivan Dornar (ditić), na zadnje pak kot najmanji Ivan Meršić (sin). Lipo, jako lipo bi bilo, ako bi frakanavska mladina ostala na ovom putu, koga si je pregazila sada — pak će si onda sebi i nje najbližnjim mnogo kratkih večerov preskrbit, a svojom rodnomu mestu zadobit preštimanje i diku. Gratuliramo od srca!

Novi hrvatski duhovnik. 1. o. m. su jurski biskup za mašnika posvetili Teodora Mikula rođenoga iz Novoga Sela. Svoju prvu svetu mašu će doma u Novom Selu služiti 8-ga o. m. Manudaktor čedu mu bit gospodin desetnik Dometer Roženić, ondešnji farnik. Svetačni prodikač čedu mu bit g. Stefan Wolf, farnik iz Lajče. — Prezaran je bila žalost Tugomira, kad je 21-ga aprila 1923. u 16.-om broju „Hrvatskih Novin“ pod napisom „Skrbi“ stugival, da nij hrvatskih duhovnikov. Ubatrij ga moremo, da oduševljeni apostoli, Matere-Crikve i hrvatsva još zmanjkat ne čedu. Ako bude Božja volja će k letu naš mali narod pet duhovnikov dostat.

„Prestat mora dugi san.
Zora puca bit će dan!“

Cikleš. 15. februara ovoga leta će cikleška mladina držat u krčmi Jive Kikovića „Hrvatski večer“ s igrom „Selski nazlobnjak“. Po igri će bit tanac uz igranje Pajngertskih tamburašev. Zabava će se počet u 7 urah na večer. Na igru i na hrvatsku zabavu pozivamo vse štitelje „Hrvatskih Novin“.

Dolnja Pulja. Ča se malokrat pripeti! Gospodar Pavi Poropatiću u Dolnjoj Pulji je krava 31. januara utelila troje telac. Telci i krava su zdravi.

Vulkaproderštof. Na 26. januara je 5 do 6 nepoznatih muzih skusilo provalit i splinjit kasu na železničkoj postaji u Proderštofu. Oni si krez obl.k zašli nuter, ali je j' železnički personal razignal.

Frakanava. Na Novo Leto je knjigopeljač (Buchhalter) Franjo Stromer u Frakanavi stanujućoj Mariji Winter zel iz zaprtoga ormara 3,450.000 K i pobignul.

Sridnja Pulja. 23. januara je u Sridnjoj Pulji najdena srebrna ženska ura za na ruku s srebrnim sedmerooknim lancicem. Ura se nahaja u općinskom uredu u Sridnjoj Pulji.

Zabludili na Nežiderskom jezeru. Na 28. januara je uko 120 učenikov i učenice savezne svidnje škole u Železnom prošlo pod peljanjem mnogih profesorov na izlet (Ausflug) na Nežidersko jezero. Iz Rušte se je kih 20 učenikov s profesorom Strauchom oduzalo na sklizaljkah (Schlittschuh) u Nežider (Neusiedl), i ovi su bili na večer doma. Oni drugi, peljani od profesorov Zončić i Pittner, su kanili prik leda projt u Oggau. Ali putem su zabludili u rogozu, i ovde je nje zastignula noć, a i led je popuščal, tako da se je nekoliko učenikov proselo. No na sriću su našli tri plavčice (čamce) i na ovih su prebavili noć, do po priliki 4 ur jutro. Kotarski poglavar Dr. Karecker je s automobilih nazvisti po selih neka projud spasić dika. I dica su konačno na 29. jutro došla domom k prestrašenim roditeljem, ter se dosle dobro čutu.

Kada se more s kofrigl zemaljske vlade govorit?

Uredovni dani zemaljskoga poglavara su vsaki tajedan utarak i četrtak. Nam. zem. pogl. Ludwig Iser, zem. savjetnik Ernst Hoffenreich i zem. savjetnik Ignaz Till ureduju vsaki utarak od 10 ur do 1230 ur, a zem. savjetnik Rudolf Burgmann je vsaki utarak i četrtak od 1030 do 17 ur, zem. savjetnik Michael Koch vsaki utarak dopodne i odpodne u Sauerbrunnu, četrtak dopodne u Mattersburgu a odpodne u 14 urah u Sauerbrunnu, zem. savjetnik Viktor Voit od utorka do petka od 11—13 ur za pominat.

Ako ki uredovni dan odpade, će se to u gradišćanskim novinah u pravoj dobi razglasiť.

Zvana ovih dan čedu se stranke samo u neodaltjih poslih prijat.

Vlastnik, izdavatelj, nakladnik i odgovorni urednik: Dr. Lovre Karalić, Wien IX, Berggasse 20. Tiskarna: Volksbuchdruckerei Ant. Machat & Co., (za tisk odgovoren Josif Žinkovský), Wien V., Margaretenplatz 7.

ZA ZNANOST

Na spominak Franje Liszta.

22. oktobra leta 1811. je u kaštelu u Raidingi zagledal svitlo svita jedan od najpoznatijih i najslavnijih sinov Gradišća, kompozist i umjetnik na klaviru Franjo Liszt. Negov otac Adam Liszt je on čas bil računarski činovnik kneza Eszterházya, a pokidob ga je njegov otac Gjüre, ki je bil kneževski nadovčar (Schafmeister), bil dal školati i od znamenitih meštrov podučavati u muziki, je Adam Liszt vrlo dobro igral na flauti i gitari, a osebujno na klaviru tako, da bi bil mogal i lavno koncerte držati; mnogokrat je igral u Haydn- (Hajdin-)ovom orkestru u Železnom (Eisenstadt), ki orkestar je na svoj strošak držal knez Mikula Eszterházy. Adam Liszt je kod svojega jedinoga sina Franje zaran upamet zel zvanaredan dar za muziku, i ga je još kot malo dite počel učit u klaviranju.

Kad je Franjo bil star devet let (1820), je jur držal javni koncert u Sopronu, pri kom je i knez Mikula Eszterházy bil nazočan. Kad je knez čul mladoga umjetnika, mu je daroval pedeset zlatih dukatov. Kad je mali Franjo vreda po tom koncertiral u Požonu, su stupili k njemu grofi Amadeo i Szapári i se zavezali, da čedu dat mladomu umjetniku na vsako leto šest stov funat, da se bude mogal u Beču dalje učit i usavršit u muziki. S tom potporom je Adam Liszt prošal s sinom u Beč, kade su Franju učili glasoviti učitelji muzike Karlo Czerny (po rodu Čeh) i Anton Salieri (po rodu Talijan). Adam Liszt je dostal od kneza Eszterházya ne samo dopust i redovito svoju plaću, nego još i velike potpore tako, da je mogal ostat u Beču i prigledat učnju svojega sina. Ada moremo reć, da je Franjo Liszt postal ono, ča je kašnje bil na umjetničkom polju, samo potporom ugrske aristokracije.

Leta 1823. je prošal Franjo s ocem skupa u Paris i kanil onde nastaviti nauke na konzervatorijumu. Ali ga zbog toga, ča je bil tudjinac, nisu htli primit. Vindar je ostal u Parisu i marljivo se vježbal u klaviranju, ter je leta 1825. s koncertom Palais royal (u Parisu) imal velik uspjeh. U kupališću Boulogne-sur-Mer mu naglo umre otac i onde je pokopan. Na to pozove k sebi svoju majku Anu, i je kratak čas ubogo š njom živil, ali je navredi postal razglašen kot zvanaredni učitelj muzike, ter se je njegov pinezni stališ za mnogo poboljšal. S 23 leti se je upoznal groficom D'Agoutom, s kom se je oženil ter imal troje dice: sina i dvi kóre, zmed kih je Cosima bila po drugiput odana za nimškoga reformatora muzike Rikarda Wagnera.

Franjo Liszt je postal širom razglašen umjetnik, koga su pozivali u vse velike i glavne varoše, ter je i proputoval vse europske zemlje, vsagdir pobirajuć veliku slavu i diku. Kašnje je stupil u red Franciskanov tretoga stepena (Tertiari) ter je po zapovidi estergomskoga kardinala komponiral „Estergomsku mašu“, a onda je u Weimaru postal dvorski kapelnik i je onde uredil privatnu školu. Njegov učenik Franjo Z. Kuhač piše u „Hrvatskom Kolu“ od leta 1908. knjiga IV., da ima Liszt rodjakov Hrvatov u Hrvatskoj (ki se pišu List) i Nimac u Gradišću. Ov pisac misli, da su Liszta stari starioci bili Hrvati, ali su, kot se to kod nas vsaki dan more vidit, postali Nemci. Nimski pjesnik Heine veli od njega: „Franju Liszta reklamiraju tri velike države za se: Ugrska, Nimška i Francuska, dokle pjesnika Ilijade (Homera) samo sedam provincijalnih varošev za se reklamira.“

U Raidingi je na spominak Franje Liszta zgradjena crikva, ali manjkaju orgule. Zato „Gradišćansko društvo za ljudsku naobrazbu“, prosi da se na ov cilj šalju dari na Burgenländischer Volksbildungsverein u Sauerbrunnu.

KRATKI GLASI IZ SVITA

Različne visti U Slovačkoj su miši jesensku sitvu skoro zizma zničili. Škoda znaša 50 milijonov českih korun. — 300 delačev kuje na 29 strojev (mašinov) nove grošće ter ih zgotovi na tajedan 8 do 9 milijonov kusiev. — U predvarušu Tokio-a (u Japanu) se je raširila malarija. U 20 dan je umrlo 4000 osob (peršon). — Trocki je prognan u Sibiriju. — Dva pevači u Ameriki su jačili u kazališću, a poslušalo ih je 8 milijonov nevidljivih poslušnikov, prez žic. Ravna-

telji kazališćev su zbog toga jako srditi; vsaki radje posluša doma, nego da bi išal u kazališće, osebujno kada je mrazno vrijeme. — U Italiji su natrgali lani 40 milijonov hektolitrov vina; to je za 14 milijonov hektolitrov manje nego u letu 1923; ovo je bilo zaista najslabije leto za vino u zadnjih dvanajstih letih. — Po službenoj statistici se je u Engleskoj 36% izmed bojnih udovic po nović odalo. — U blizini Parisa je najmanja francoska općina Le Tartre-Gaudran; broji samo 11 stanovnikov, 5 muških i 6 ženskih; muški su bili pod bojem vsi u vojski i su se vsi zdravi povrnuli najzad. — U Ugrskoj u krajini Egera je pred par dnevih bil jak potres. Uzrokoval je veliku škodu.

U morju se zatopilo. Selo Porte Alexandre na otoku istoga imena, ki se je nahajal u zemlji Angola (Portugalska Afrika), se je skupa s njegovih nekoliko stov stanovnikov u morju zatopilo.

GOSPODARSTVO

Poziv za sudelovanje na izložbi maslaca (putora) i sira na protuličnom velikom sajmu u Beču. Društvo za mlično gospodarstvo u Austriji priredjuje u vezi s protuličnim velikim sajmom u Beču, ki će bit od 8. do 14. marcijusa, veliku austrijsku izložbu putora i sira svezano s premiranjem. Nadovezana će bit i izložba vsih za mlično gospodarstvo potrebnih spravih. Sudelovat (delzimat) moredu producenti i tršci iz vsih saveznih zemalj Austrije. Za mesto ako se produkti ne čedu prodavat, se ne plaća ništar. Ako ki kani svoje produkte na malo prodavat, plaća producent 200.000 K za 1 m² stola, trčac 250.000 K za 1 m² stola, za industrijalce ako ne prodavaju dugovanje ko 130.000, vani pod slobodnim nebom 79.000 K.

Još 8 dan pred izložbom se moraju poslat 2 kg putora kot proba, da se bude moglo skušit, kako se da putor držat. Od maljučkih sirov se mora poslat već kusiev, a od velikih najmanje 1 kusie nenavrtan. Sir, ča ga je prik 2 kg, će ravnateljstvo izložbe koliko je moguće bolje prodat, ako ga naimre gospodar sam ne bi znal pohasnovat, i pineze s gospodarom obračunat. Za poslanu probu putora se ništar ne će platit, nego će utrženi pinez služit pa pokrivanje stroškov.

Konačno (definitivno) najavljenje s točnim zazlamenovanjem poželjenoga mesta i dugovanja, ko je nakanoje izložit, neka se po mogućnosti navredi javi na Geschäftsstelle des Milchwirtschaftlichen Vereines für Österreich, Wien, Hochschulstraße Nr. 17. Simo neka se šalju i vsa upitanja i dopisi, ki se tiču izložbe putora i sira.

Društvo će se skrbiti i za ulaznice i pokazanja za popust kod vožnje.

TRG.

Doprimito se je na bečanski trg govodskoga blaga 929 iz Austrije, 399 iz Ugrske, 95 iz Česke, 13 iz Jugoslavije i 901 iz Rumunjske. Prošlomu tajednu prispodobljeno su cene za 500—1000 K spale.

Prodavali su se:	K za kilu žive vage
Bike: —————	13.000—17.500
Krave: —————	11.000—15.000
Voli: —————	11.000—18.500
Jedan metercenat K	
Žito: pšenica —————	do 600.000
hrzulja —————	555.500
jarac za krmu —————	—
Zob —————	417.000

Beč: 1 ugrska koruna 0'95, 1 dolar 70.360, 1 česka kor. 2085, 1 nimška marka 10.600, 1 dinar 1137 austrijskih korun.

ŠIRITE HRVATSKE NOVINE!

V. b. b.

HRVATSKE NOVINE

Izhajadu vsaku sobotu

Rukopisi i predplaća šalju se na naslov:
„Hrvatske Novine“,
Wien V. Bez., Margaretenplatz Nr. 7
Vsaki broj stoji 10 grošev

Glasnik
gradišćanskih Hrvatov

Sloga je moć!

Predplaća znaša: za leto dan . . . 4.80 šil.
za pol leta 2.40 šil.
za četvrt leta 1.20 šil.
Za Ugarsku za četvrt leta . . . 12.000— u. K
jedan broj stoji 1.100— u. K
Za Jugoslaviju na leto 100— din.
Za Ameriku 3— dol.

Leto IV.

U Beču, 9. januara 1926.

Broj 1.

Našim štiteljem i širiteljem.

Jedan broj „Hrvatskih Novin“, kot vsako leto, i sada nije izašao.

„Hrvatske Novine“ čedu i letos starom cenom i veličinom izhajati.

Pretplaća znaša:

na celo leto 4,80 šilingov,
na pol leta 2,40 šilingov,
za četvrt leta 1,20 šilingov.

Pojedini broj stoji 10 grošev.

Za Ugarsku su iste cene.

U prvom broju su priložene poštanske uložnice i prosimo naše pretplatnike, da zvršavaju s timi točno pretplaću, ar drugačije bi im morali novine obustavit.

Prosimo naše širitelje, da na poštanskoj uplatnici točno napišu koliki je broj pretplatnikov, koliki su platili na četvrt, na pol i celo leto.

Kade se pobere po svakom broju plaća, prosimo naše pretelje, da odmah po svakom broju pošalju pize i na uplatnicu odzad napišu, za koliko kusićev i za ki broj su oti pize.

Amerikanske pretplatnike prosimo, da pošalju točno pretplaću, ka znaša 3 dolare na leto, ar drugačije moramo im novine obustavit.

„Hrvatske Novine“ poznaju Hrvati po celom Gradišću i mi si želimo, da budu je obdržali u takovoj ljubavi, s kakovom ljubavom su pisane prema našem rodu i našoj domovini Gradišću.

Uredništvo i uprava „Hrvatskih Novin“.

Na početku četrtoga leta.

Za naše Hrvate u Gradišću jedine novine počnu četrtio leto svojega delovanja. Nije začađa novin, da one povu je li su spunile u ovom vremenu svoje začađe, to mora da prosudi narod sam. Jedno je sigurno, da su obljubili novine,

da je potribuju naši Hrvati i da su postali kod mnogih i mnogih Hrvatov prvorazredna potriboča.

Kako smo ovo dosegli? Trsili smo se, da spunimo ona obećanja, ka smo dali u prvom broju naših novin 'pred trimi leti. Branili smo naše hrvatske proti napadajev, zbudjali smo narodnu svist, nagovarali smo naš rod na kulturna i gospodarstvena udruženja. Služili smo im na zabavu, uznarili pripetenja širom barom po svitu.

Učinili smo to vse s ljubavom. Ar dobro znamo, da dobar sad urodit more samo ono delovanje, ko ima svoj zviranjak u ljubavi. Zato nismo sijali mržnju, nismo huskali, ar mržnja i huskanje ima samo zle posledice.

U Novom letu ćemo ov smir obdržati i pravom kršćanskom ljubavom nastaviti naše delovanje. Bog pomoz!

Novo leto u Gradišću.

Ne počne se čemernim zlamenjem. Političke stranke u zemaljskom saboru su se ujedinalo, obstrukcija socijaldemokratov je prestala i tako je pak uspješno delovanje opet omogućeno. Ča je bila cena, da su socijaldemokrati prestali s obstruiranjem, oto se sada još ne inore povidati, pokidob se s takovimi posli političke stranke ne pašćidu pred občinstvo. Ali oto nit nij važno. Važno je, da je delovanje zasegurano, ča je za Gradišće jače potribo nego u barkoj drugoj zemlji Austrije. Nijednom zemljom ne zahaja država Austrija tako mačavo, kot svojim Benjaminom Gradišćem. Proti ovoga je jedino vračvo, da se barem gradišćanske političke stranke ne pobijaju med sobom nego skupnom moćom iz silu iz države iz saveza ono, ča pripada Gradišću polag pravice i reda.

Ali ne samo zavolj mačavoga zahajanja prema Gradišću od strani saveza (Bunda) mora da sili na skupadelovanje vse stranke u Gradišću, nego i nevoljni položaj gradišćanskoga stanovništva. Stanovništvo ne čeka od svojih zastupnikov čudesa, ali čeka, da pokažu svoji zastupnici barem dobru volju na odpravljenje

nevolj. Kako misli naš narod, i to s pravicom, se je pokazalo na spravišću u Gornjoj Pulji, kade je narod ogorčeno protestiral proti nepravičnosti dohodarine. Koliko smo jur od ovoga pisali, ali zama. Kad će se jednoč uredit ovo pitanje? Ovo je takova nevolja, ka se da odpravit s dobrom voljom.

Al pomoć se mora onde, kade se da. Gospodarstvena kriza, pod kom trpi danas cela Austrija, se ne da odpravit od danas do zutra. Velika nezaposlenost nima uzroke svoje u čemernom delovanju uprave, nego u občinskom gospodarstvenom položaju. Je bilo i pred bojem teškoć, ali takovih kot sada zdaleka nismo poznali. A najveće zlo postoji u tom, da nimamo ufanja, da će se cel položaj preobrnuti na bolje u Novom letu.

Drugačije se stojimo s našim hrvatskim pitanjem. Istina je, da imamo zaposleno med činovniki i državnici i zemaljski namešteniki vrlo maljucak broj zaposlenih Hrvatov. Niti kod žandarmerije, niti kod financov. Da potribujemo, da i tamo dospenu naši ljudi je od sebe razumljivo. U današnjoj nezaposlenosti moramo s dvostruknom moćom potribovati i gledati, da bude i ovde učinjeno potribo.

Zemaljskoj vladi osebujo zemaljskomu poglavaru Rauhoferu moremo zahvaliti, da su se naše pravice delom spunile. Na sridnoj i gradjanskoj školi u Zeleznu se podučava od Novoga leta hrvatski jezik po tajedni 4 ure. Pravoda još manjka ovo na preparandiji u Oberschützenu. Ali mora dojt i tamo.

Ča se spuni na jednoj strani ne smimo zgubiti na drugoj. Ne kanimo se vkaniti, da dela jedan del činovnikov vsom moćom na istiranje hrvatskoga jezika iz ljudskih škol. To činu proti volje i nakanjenja odgovornih faktorov u Gradišću. Da su ovi ljudi tudjinci, to je jur občinsko poznato. Manjanje hrvatskih učiteljev im ovde dobro pomaže. A hrvatske učitelje izobraziti se krati nava jedina preparandija u Gradišću prosto tako, da je ne zemu u školu, ne dopušćaju im študiranje. Pozitivni slučajji su predani od dotične strani zemaljskoj vladi i zemaljska vlada je morala energične korake poduzeti, da budu za dojduća vremena takove nepravičnosti zabranjene. Samo hrvatskih učiteljev je malo, i

PODLISTAK

Jože Jurčić:

Kći varoškoga suca.

(9. nastavak.)

„No da ča neg znamo, no de ča!“ mu poseže Bojec u govor.

„No“ — reče Podplatnik — „naš poglavar ima nekoga monaha (fratra). Ta zna šta i je još i druge naučil; takaj i toga Talijana, toga mladoga. A ta je negde dostal knjige, odanle odzudol iz Venecije je dostal knjige, u kih se štije tako zapisano, da človik more lako samoga vruga dozvati; i ta vrug pomaže človiku, da vse učini, ča hoće.“

„Kako se dozove ta vrug?“ zapita Bojec.
„Toga nisu povidali. Ali povidaju, da je Talijan, ki je kod poglavara, nekomu ribaru u Krakovu ukrad črnoga mačka, ki je imal belu lisu na repu. Toga mačka je odnesal za rep k potoku Ljubljani uko jedinajste ure po noći. Onde ga je privezal za vrbov grm i ga rasparal ter mu živo srce znel iz tela. To srce je s nekarkovom maščom namazal i je onda dal kćeri varoškoga suca. Zato je pak morala pojt s njim, kamo je hotil.“

„Dobro povidano je to, ča nij istina?“ zapita Bojec.

„Zaista, vrlo dobro,“ mu odgovori jedan.

„A kako si ti to vse doznal?“ zapita Podplatnika.

„Kako sam doznal? Ja nisam ništa doznal. Moja žena je tako zvitá (zvijana), da ona vse dočuje. Mojoj ženi je povidala neka suseda, a ta je vsu istinu čula iz ust one ženske, ka je služila kod kćeri varoškoga suca.“

„Ada će bit jur to vse istina, žene znadu, one imaju dobre nose. Pak ča misliš ti, Podplatnik, i mi vsi, ča mislimo, je li je zaista zemaljski poglavar zaprl našega suca, ili je to prazno povidanje med nami, kako se povida, ča mislimo? I ako mislimo, da ga je zaista, pitam ja i mi vsi pitamo, je li nam to škodi, ili nam ne škodi? I ako nas nima gdo odsuditi, ako vsu noć ne virostujemo, mislim, da nam ne škodi, ada nam ne škodi. Ča nij tako?“

I nigdor ne bi bil Bojcu pogovoril, kad se ne bi bil Kolčac naglo spomenul, da mu je u velikoj nevolji i neprilici ravno varoški sudac naklonil i priskrбил tu službu, s kom si zaslužuje svoj kruh; zato je imal u tom hipcu toliko muškoga dušnoga spoznanja, da je rekao: „Znate ča, to nij tako, kot si rekao ti, Bojec. Gospodin Sumerek je bil pošten muž, na to ču ja trikrat prisēd. Dokle je on bil ovde, nij se nikomu

u varošu mogla pripetiti nepravica, da on ne bi bil stal proti tomu na noge. A sada, kad je on zginul, je li je sada zaprt ili je li još po svitu pohaja, kot on, ki si ne more mesta najt, vsejedno, ov čas je jur dost ljubljanskih varošanov poubijanih od poglavarovih ljudih. I Bog zna, je li i od nas koga ne čeka ča spodobnoga. Zato ja tvrdim, da nam škodi, ča varoškoga suca nij.“

I Bojec, najmudriji med njimi, si je hitro razvagal, ako se varoški sudac povrne najzad na sudački stolac, bi tegnul zviditi, da sam ja tako i tako mislil od njega. Zato je Bojec s miednom svojom surom glavom zaklimal, s sulicom (špiesom) u tla udrl i rekal: „Pokle Kolčaca poznam, ga uvek poznam kot dobrega i spametnoga. Istinu je povidal i ki veli, da ju nij, tomu ču ja šegu (glavu) razbit, ja sam.“

Znam, da bi bili ti srčeni mužji još veđ zanimljivoga uganjali ta večer, kad ne bi bili ravno sada zagledali trupu Auerspergovih čuvarov, ki su od onoga prlje spomenutoga večera kot varošu na prkos (Trotz) jad, vsaku noć hodili okolo. Bojec i tovaruši, miroljubni neškodljivi mužiči, su se bojali kakove svadje s oholimi vojaki, zato su se hitro svanili vsaki kamo je mogal, kot pipliči pred ptićem.

Migljajuć je gledal mised krez gustu maglu na Ljubljano, kot da bi malo maril za te za-

se doprimili iz Leipziga. Povidal je to pri prelušavanju tehnički svitovnik geografskoga instituta Gerö, ki je uhapšen, ar je on načinjal kliše, s kim su se štampale banknote. Izjavil je takaj, da je bilo tiskano blizu 25.000 banknotov po 1000 frankov. Njega je nagovoril Windschgrätz, da načinji kliše s tim, da su krivotvoreni pinezi potrebni za domovinu. Po dugom kratenju i otezanju je nagovaranju popušéal. Štampane banknote je odnesal knezu Windschgrätz za znanjem šefa policije Nádossyja. Krivotvorene banknote su se izdale u Nimsškoj, Italiji, Holandiji, Belgiji i drugdir. Kod načinjanja banknotov je pomagalo Geröju 5 pomoćnikov. Po zvršenom delu se je mašin razbil i kot staro železo prodal jednomu trgovcu. Becanske novine pišu, da je Windschgrätz jednoč ponudil Austriji veći kredit u francuskih frankih, koga su ali odbili, ar nisu se zafužali u njega. Polag jednih vistih bi bil služil pinez za monarhistički puč. Ako bi se puč bil ugodal bi Albrecht nadvojvoda nastal ugrski kralj. U krivotvorenju je zamišano mnogo peršon, med drugim nam Gradišćanom poznati krljačari Buda-házy i Pater Boniš. Taborski biskup Zadravec je tulikaj znal od krivotvorenja, i to nij bil uznamn oblast. Zato će dojt i Zadravec pred sudstvo. U ovom poslu se još čekaju druga presenečenja. — **Drobne političke visti.** Abd el Krim je poslal bivšega engleskoga kapitana Gordon Cunningta u Pariz, da posreduje kod sklopenja mira. Kapitan francuski ministarpredsednik uopće nij primil. Abd el Krimova situacija nastaje vse teža, ar odpadaju od njega plemena i se podložu Francuzom. Širi se vist, da se Abd el Krim jur pripravja na big u Italiju. Pogadjanja s Druzi nisu peljala k rezultatu. Novi francuski guverner de Jouvenel je pozval Druze, da se podložu. Ali Druzi su za odgovor opet napali Damaskus. Francuzi su u Siriju poslali 14.000 vojakov. — U Nimsškoj su socijaldemokrati odbili delzimanje u vladi. Sadašnji ministarpredsednik Dr. Luther hoće zastavit novo ministarstvo prez socijaldemokratov i prez nacionalistov. — Mussolini je odlučil, da će se koncem januara podvré jednoj operaciji. — Francuski socijalisti su se sprogovorili proti stupljenju u vladu. Zanimljivo, da i u Nimsškoj i u Francuskoj se dogadja to isto. Uzrok tomu leži onde, da se socijaldemokrati boju od komunističke konkurencije. Danas u vladi bit znači i tere naložit na građane i zato i odgovornost nosit. Od toga se boju.

DOMAĆI GLASI

Hrvatski ričnik. Vse, ki se bavu s hrvatskim jezikom, će vrlo zanimat, da smo našli hrvatski ričnik, ki se je štampal 1858. leta u Beču. Ov ričnik je jurski kanonik Fabian Haußer za učitelje jurske škupije, kamo je i današnjega Gradišćana najveći del slišil, izdal. S velikom skrbilju, na 195. stranih popišenoga ričnika za-držaj je: Imenice, pridivki, brojniki, zaminice glagoli, prilogi, predlogi, vezniki i t. d. Ov ričnik je iz učenjačkoga gledišća svidok i argument, da su jednim nepoznate riči naši Hrvati jur 1858. leta hasnovali. Još i oto nam svidoči ov ričnik, da je današnji književni jezik naših Hrvatov suproti našega književnoga jezika od 1858. vrlo konzervativan. Čudit se je onim, ki su velje nezadovoljni, kad ku-tu rič va novinah ali knjigi ne razumiju. Vsaki polučan človek zna, da je va vsakom jeziku razlika med narječjem ljudih (kako se va seli pominaju), pak med književnim jezikom. Naši hiancki brati se nigdar ne smutiju, da im molitvene, školske i učenjačke knjige, takaj i novine nisu tako pišene, kako se oni va selih pominaju. Književni jezik naših Hrvatov Gradišćana ali za mnogo bliže stoji govoru naših Hrvatov, nego hiancki dialekt k nimsškomu književnomu jeziku. Ako je ada gdo nezadovoljan bil s komtom ričom naših novin ili knjig, mu lahko moremo pokazat, da ota rič nij tudja, nego ju moremo va naših selih med ljudih najt, ali se je jur va naših knjigah nahajala, kot nam oto svidoči kanonika Haußera ričnik Naslov ovoga ričnika je: „Kroatisch-deutsches Wörterbuch für Schullehrer. Mit besonderer Rücksicht auf den Dialekt der Kroaten in der Raaber Diözese bearbeitet von Fabian Haußer. Domherrn und Rabaner Archideakon. Gebunden in Leinwandrücken. 45 Neukreuzer. Wien, 1858. Im k. k. Schulbücher-Verlage.“

Uzlop. Kat. junačko drustvo u Uzlopu je 7. o. m. držalo svoju letnu sednicu u dvorani kinoposednika A. Pietera. Nazočni su bili: farnik,

školknik, 12 podpirajućih kotrigov, divojačko drustvo i 64 junaki. — Govore su držali: farnik, školknik, junački prvač i 4 kotrigi društva: J. Jagšić, K. Bauer, J. Zemljak i L. Gmas, ke su nazočni pazljivo poslušali. — Bilježnik je uznamil poslovanje celoga leta, polag koga se je držalo 11 misečnih sednic, na ovih je bilo 29 podučnih govorov, kazališćev se je prikazalo 3, izvršilo se je blagosavljanje zastave, večputi je drustvo ili potpuno ili krez poslanike delzimalo na blagosavljanju zastavov stranjskih društvo, na državnoj i pokrajinskih sednicah. Blagajnik je predložil račun, polag koga je bilo prijeto 2809 šilingov. Pinezni ostanak je 417 šilingov. Za ovim se je izvršilo odibiranje junačkih prepostavnih. Zaufanost kotrigov je bivše junake i nadalje jedno-glasno potvrdila. To su po imenu: J. Haselbauer, prvač; J. Krajačić, namestnik; T. Höld, bilježnik; K. Bauer, namestnik; P. Bubić, blagajnik; S. Šumić, K. Šumić, M. Krupić, J. Jagšić, uredniki; J. Wiedenhofer, L. Gmas, prigledniki blagajne. — Društveni jačkari su s lipimi pesmami vršili sednicu i ugodan večer napravili vsm nazočnim. Na koncu su farnik i prvač vvalili kinoposedniku za prostranu i električno rasvijenu dvoranu, i vsm gostom i skrbnim kotrigom za trud, opomenuli junake na složnost ter sednicu zatvorili.

Novi personalni referent. Za novoga personalnoga referenta je imenovan bivši materšofski kotarski poglavar Adolf Schwarz, ki je u celom Gradišću dobro poznat i vrlo oblubljen od vsega stanovništva. Sada redi na ovom važnom mestu pravi Gradišćanin, ki dobro pozna vse gradišćanske prilike. Novi personalni referent se je rodil u Materšofu. Mi mu željimo srčno delovanju u njegovom novom delovnom okrugu.

Po petih letih. U Mühlgasse u Gracu se je nezaposleni delać Jandre Hofer, rođen 1892. u Keresturu (Deutschkreuz) svadil s njegovom ženom. Pri tom je neki policist čul, kako je žena v oči metala Hoferu, da je umoril jednoga žandara. Hofer je uhapšen. On je valoval, da je 22. decembra 1920 na večer u plijanom stališu na putu iz Brenberga u Orbu (Rohrbach) prebol jednoga žandara zato, ar ga je žandar jur četirekrat bil pri kriomčarenju (šmugljanju) zastavil i jednoč uhapsil. Valoval je i to, da je jako trafil jednu divičicu, s kom je 1922 leta u Leobenu skupa živil.

Zgubljen. U Budimpešti živuća majka nekoga Ferdinanda Olinera, pekarskoga naučnika, rođenoga 1903 u Budimpešti, išće svojega sina, ki je sredinom decembra prošloga leta u Gradišću uhapšen bil zbog nedopusćenoga preko-račenja granice i od onda je skrsnul. Pozitivne, po mogućnosti točne visti neka se pošalju policijskom komisarijatu u Železnu.

Pandrof. Beteg trube i kopita. Na 31. decembra se je zbusul med blagom na dobru „Goldmann i Komp.“ u Pandrofu i to na „Haidhofu“ beteg trube i kopita. Do sada je 50 mličnic (mličnih krav) od ovoga betega obe-težalo. Živinski vračitelj je velje odredil mere, da se beteg ne raširi.

Lockenhaus. Zvirokradljivci. Na 4. o. m. su Ludwig Huber i Franc i Eduard Augustin u Huberovom stanu presenečeni pri tom, kad su ravno gulili jednoga jelena. Vsi tri su zbog zvirokradnje jur bili prilje kaštingani i su poznani kot nepopravljivi zvirokradljivci. Oprimljeni su kotarskomu sudu u Gornju Pulju.

Vsaka nedilja ima svoj ponediljak. Emilija Striny iz Kroboteka se je znala večkrat poškuljit u prodavalnice trgovcev Müller Tome i Mandl u Jennersdorfu ter je iz pineznih škrinjic uvek ukrala pineze. Jednoč je zahustila već, drugo-č manje. Prema tomu, koliko je bilo nutri. Ili je na prstih došla u prodavalnicu ter je u onom hipcu, dokle još nij bilo nikogar onde, posegla u pineznu škrinjicu, ili je, ako je jur gdo bil u prodavalnici nazočan, potriebovala takovo dugovanje, ko je trgovac moral donest iz magacina, pak je u tom času, dokle je bila ostavna sama, posegla u škrinjicu i pinez ukrala. Tako je i u božičnom tajednu hotila učinati kod peke Mandla. Ali ov je jur sumnjal na Strinyjevu. I zato se je hitro počučul pod puč, kad je vidil da ona dohaja u prodavalnicu. Strinyjeva nij nikogar opazila i je posegla u pineznu škrinjicu, ali u tom hipcu ju je zgrabil Mandl za nogu, čvrsto ju ulovil i naprikdal žandarmeriji.

Mattersburg. Zbog kanjbe iskani stolarski meštar Hugo Haider iz Materšofa je u Salcbur-gu uhapšen.

Belo Selo. Lakovernost ljudi. Pred misecom dan je rumunjski hausirer Stefan Filöp došal sa svojom ženom na čardu, ka leži blizu Beloga Sela, ter je ovde rubce nudil na prodaju. Kod gospodarstvopeljača Renkla su prenoćevali ter su mu izvabili uz obećanje, da će ozdraviti od boli želuca, 200 šilingov. Žena Filöpa je znala različna pripetinja iz žitka Renkla. Ona je rekla, da stoji u vezu s angjelji u nebu i da ona ima zvrhunaturalske moći ter more ljude i živine očuvati od betega. I ljudi su joj to prez daljnega razmišljanja verovali. Po peldi njevoga peljača Renkla su na čardi zaposleni siromašni nadničari (dnevničari, tobrači), da budu očuvani od betega, dali tim poštenim hižnikom u vsemu 355 šilingov. Za kanjlijvim hižnim parom se išće.

Rasporak i Otava. Po peldi Pajngerta se je i u Rasporaku i Otavi utemeljila Raiffeisenkasa, i prvi početak je velje pokazal, kako je onakova zadruga potrebna i koliko se more s njom doseć.

Belo Selo. Ne bi se moglo reć, da ne napredujemo u našem selu. Idemo najper. Nezadavno se je utemeljil i sportski klub. Predaval nam je igre u nimsškom jeziku. Nam se je vrlo dopadalo. Ali kad štijemo kako predavaju igre širombarom po Gradišću u hrvatskih selih u hrvatskom jeziku, si mislimo, da bi se oto moglo i kod nas u Belom Selu učiniti i ne bi morali naš hrvatski jezik čisto zanemarit. Rado bi čuli kako glušu hrvatske riči. Znamo, da ne čemer-nije nego nimske.

KRATKI GLASI IZ SVITA

Nij već potriban vizum za putovanje u Švajcarsku i Liechtenstein. Med Austrijom s jedne strani, Švajcarskom i kneževinom Liechtenstein s druge strani je sklopljena sledeća od 1. januara 1926. valjana uredba: 1. Državljeni jedne države smidu u vsaku dob stupiti na službeno dopušćanih mestih na zemlju druge države na temelju putovnice (Reisepass), ku su dostali u njevoj domovini, iz ke se prez dvojbe vidi, koj državi pripada posednik putovnice, prez toga, da bi morali imati vizum druge države, zvana ako nij dotični doputoval, da naprikzame kakovo delo; 2. Pripadniki jedne države, ki bi hotili pojt u drugu državu da nastupu službu (delo, mesto), moraju od konzulata te druge države imati vizum. Vsaka od obadvih držav more pripadnike druge države, ki su došli nastupiti mesto prez vizuma, ispuđiti.

Novo čudnovito „skazanje“ u Ugrskoj. Skoro bi mogli reć, da je Ugrska zemlja čudesah. U zadnjih tajednih je pronajdenje afere krivotvorenja francuskih banknotov u Budimpešti cel' svit spravilo u presenečenje, ar su pri njem delzimala visoko stojeće peršone pod ravnanjem princa Windschgrätz. Ali i narod ima svoja čudesa. Istina, malo manja i neškodljivija, ali vindar „čudesa.“ U općini Devacsaru je crikva, i ljudstvo toga sela veruje, da se je u njoj „skazala bl. d. Marija. Ondešnji farnik je velje razložil, da to nij čudo, nego da je ulje iz lampuša pod Marijinim kipom kapalo na zid, i od toga da se je na zidi načinila nekarкова figura nešto malo nalik (spodobna) na človičju spodobu. Ali ljudstvo to nij hotilo verovat, nego je na farnika sumnjalo zbog krivoverstva i ga hotilo napast, da su mu žandari morali dojt na pomoć. Ljudstvo i dalje veruje u „skazanje“, ter po danu i po noći dohaja množina ljudstva na to mesto. Peljač ovoga ljudstva je isti Julius Gal, ki je i lani u Nagyszakacsu gasil i širil verovanje u čudnovito skazanje i zavolj toga bil kašting pineznom kaštingom. Misli se, da nij pri pravoj pameti, zato su ovoga selskoga proroka uhapsili ter čedu vračitelji ispitati, njevog duševni stališ. Nadija se, da će bit opet firm u selu, kad njega ne bude onde. — Ne bi škodilo, kad bi i po nekih drugih selih „proroke“ polovili, bi ljudstvo med sobom mnogo mirnije i bolje živilo.

Newyorški razbojniki. Pandiljak su u jednoj ulici, ka je bila puna ljudi, napali dva draguljare (juvelire), su je s udarci s revolveri umamili i onda su im zeli dvi torbice s nebrušenimi dijamanti u vrednosti od 100.000 dolarov. Premda je policija razbojнике sledila i na nje strijala, su ovi vindar dospili u automobilu pobegnuti.

V. b. b.

HRVATSKE NOVINE

Izhajadu vsaku sobotu

Rukopisi i predplaća šalju se na naslov:

„Hrvatske Novine“

Wien, XV. Bezirk, Kriemhildplatz Nr. 3

Vsaki broj stoji 11 grošev

Glasnik
gradišćanskih Hrvatov

Sloga je moć!

Predplaća znaša: na leto dan . . . 5-60 šil.
na pol leta . . . 2-80 šil.
na četvrt leta . . . 1-40 šil.
Za Ugarsku na četvrt leta . . . 1-80 pengő
jedan broj stoji . . . 15 filirov
Za Jugoslaviju na leto . . . 100 din.
Za Ameriku . . . 3 dol.

Leto VI.

U Beču, 28. januara 1928.

Broj 4.

Naša društva.

Spravišće fileškoga junačkoga društva nam očiito kaže, kako veliki uspehi se moru dostignuti s društvom. Teškoće su sprohodniki svakoga počelka. Ali s čvrstom voljom se je oblada; sime spada u srca mlada i kljuje živo duh vere i narodne čuti. U bratsko kolo združeni junaki napreduju: štu i proučavaju podučne i zabavne hrvatske knjige i časopise, ke su im južni brati poslali i darovali. „Iskre rodoljublja“ su užgale i Hrvate mladne, da se boru za svoj jezik u slogi i ljubavi. Mladina se giblje i za budućnost nas batri . . . Kade mladina odlučno veli: „Hrvati smo, brati smo, zato u slogi si branimo naše najsvetije: veru i jezik“, onde se mora zlomiti neprijateljsko trsenje.

Hrvatska društva su temelj naše budućnosti. Zato je moramo utemeljiti, kade nisu, i potpirati je u svakom pogledu, da dostignu svoju visoku zadaću, ku imaju prema Hrvatstvu i katoličanstvu. Neka prestane jaukanje, i neka sledi odlučno delo. Ne ponašajmo se kot ona žaba u noveli I. Horvatha pod naslovom „Hrvatska sanja i islina“, ka je sama splaznila u trubac kači.

Letno spravišće kat. junačkoga društva „Rodoljub“ u Filežu.

Obdržano je na 19. I. na večer.

Pri ovoj letnoj sednici nazoči bišu: gosp. ešpereš, duhovni predsednik s gosp. kapelanom; gosp. Ivan Dobrovič, školnik iz Menova s potpunim brojem svojih pjevačev; gosp. Ignac Blazović, školnik; gosp. Karlo Fixa, bilježnik; načelnik i već mužev i potpun broj redovitih kotrigov (40) i 20 kandidatov.

Kad je odglušala pjesma „Hej, Hrvati!“, se je stal junački predsednik, pozdravil nazočne goste i društvene brate. U kratkom, ali ljubavi i narodne čuti punom govoru je razložil borbe i uspješne društva. Koncem je srdačno zbudjal junake na slogu i združenje: Ne načinjajmo razlike med bogatim i siromahom — Hrvati u Gradišću smo vsi ubogi — med mladim i starim, nego stupimo vsi, prez razlike, pod zastavu jedinu, ke napis neka bude: Za veru i jezik. Hrvati, na noge, poslidnja je dob!

Za njim su govorili peljač društva i gosp. kapelan Tome Sucič pod naslovom: Čemu ili nač smo postavili u Filežu junačko društvo? „Zato — velu — da junaki općine imali budu svoj ugodni dom, kade se vezbali budu u bratskoj slogi i živoj veri, u kulturi i poštenoj zabavi. Uplemenitili smo željili junačka srca; umanjili grihotu; veselje dati starim i junakom.“ Na svidočanstvo, da nij izgubljeno ono vrime, ko se troši u društvu, su prešali naslove onih naukov, ke su kotrigi čuli u društvu. Pak su prešli skupastavni program na buduće delovanje i sprogovorili: Hrvati! brati! Učimo se i napredujemo, onda će se preobraziti naš verski žitak, poboljšati gospodarstveni stališ, zbuditi čut hrvatska, važgati bratska ljubav; postati mir i sporazumnost med Hrvati.“

Gosp. školnik Dobrovič su vrlo zanimljiv i hasnovit gospodarstveni nauk držali pod naslovom: Buduće dužnosti mlakarnih društov. — Ke su te zadaće? Peljači ovih društov se moraju trsiti, da čim prije vsaka hrvatska obćina skupastavi štatistiku dobrih krav, dobrih mličnic. Potrebno je zato, da vsaka gospodarica od vsake krave osečno u jedne knjige piše, koliko litarov mlika je nadojila, a prigledali ili kontrolirali bi ovo peljači mlakarnoga društva, ki bi vse krave kotrigov u skupne knjige zabilježili i na koncu leta pokazali, ke su u selu najbolje mličnice. Samo od dobrih mličnic — ke toliko dobro (masno) mliko i vrle telce daju — bi se morali uzdržati i hraniti telci. Ovako bi i mi Hrvati po kratkom času imali dobro, izabrano blago, i si ne bi marili kupovati za

drage pineze u Švicarskom jur „izmuširane“ krave ili bike. Zibitajmo i premirajmo naše blago i postaviti ćemo temelj mudroga gospodarjenja . . . S peldami i broji potvrđen i dobro izdelan nauk su vsi nazočni pažljivo poslušali. Misli se, da čedu ga i vred nasledovati . . .

Za njimi je govoril oduševljeno i ganuljivo junak Franjo Mraz: Dužnosti svakoga Hrvata u pogledu hrvatskoga jezika. U svojem govoru je zbudjal junake, društvene brate, da se štogod bolje nauču u govoru i pismu hrvatski jezik, ar je jedan od najljepših jezikov sveta, kako to dokazuju mnogi učenjaci sveta — ar s hrvatskim jezikom moremo velike kuse sveta propustovati, ar samo on, ki temeljito hrvatski zna, more i mora da ga svojski prigri i obljudi. „Sada — veli — imamo priliku da se dobro hrvatski jezik naučimo, ar imamo dosta hrvatskih knjig i časopisov. Zamimo i čitajmo je, onda će biti naš govor čist od tudjih ričih, dobro glušeći i pravilniji — u jednu rič — govoriti ćemo prekrasnom hrvatišinom. Ki tako ne čini, nije vridan, da med Hrvati, na hrvatskom ilu živi. Još i u ljudini — u Beču — se radovoljno pominajmo u hrvatskom, majkinom jeziku. Nazočni su vihorno prijel ov govor.

Zatim perovodja Ivan Varga javi broj redovitih kotrigov i kandidatov; prošte po imenu potpirajući kotrige i dobročinitelje društva; dokaze štatistiku od poiskovanja naukov i sednic i koncem srdačno hvati ljubav i milodare prijateljev društva.

Blagajnik Jakov Domnanović prošte račun, polag koga je bilo dohodkov S 1208'60, a izdavanja S 772'90, tako da je ostalo u blagajni S 435'70.

Hižni gospodar, Urban Baulič prošte inventar ili imanje društva. Zanimljivo je, da ima ovo mlado društvo prik 200 kusicev hrvatskih, nimških i ugarskih knjig na štanje i nekoliko hrvatskih časopisov.

Vsim društvom preručimo časopis hrvatske mladine „Mladost“, ki je vrlo duhoviti i lako razumljiv. Vsaki mised ishaja; zadržaj (je 24 do 30 stranih) ima od vere, zabavne i podučne

PODLISTAK

M. Delly:

Bela mačka.

Roman.

(Nastavak 25.)

„Jur sam rekal ocu: čekat ću njegovo pri- voljenje, ali mimo nje ne ću se oženiti s nikom drugom ženom.“

Gospa Mayonne gledala je na hipac lice svojega sina. Zatim se nagne i položi svoju ruku na prste Henrikove.

„Ti ju jako ljubiš?“

„Koliko je nek moguće ljubiti. Ja ju ljubim tako, da bih joj aldoval vse, da bih živil u siromaštvu, kad bi bilo triba, samo kad bi ona bila uza me.“

Gospa Mayonne prošušlja s živim presenećenjem:

„Ne bih se bila mislila, da bi ti Hen- riče . . .“

„A, ča i ti?“ nasmiši se on malo gorko.

U toplom i dušecem, aristokratski elegant- nom salonu nastala je na hipac lišina. Gospa Mayonne položila je svoju ruku na ruku svo- jega sina i kot da ga je gledala s novimi očima. Zatim je počela misliti glasno.

„Ada je došla ona, ka je konačno obla- dala tvoju nemarnost za ženske? A zač si iz-

med vsih žen, ke bi bile presrične, kad bi si bil nje izbral, moral izbrati ravno najsiromaš- niju?“

„I najljepšu, i još već, i najnježniju, najbolju, najkripostniju. U gospojici Rambizkoj popuno je utelovljen moj ideal. Zato češ razumiti, da je se ne morem odreć, pak ako bi se nadvig- nula med nami ne znam kakova zapreka.“

„Ali, dite moje, ti ne misliš na budućnost. Naše imanje je jako zaduženo. Pak kako češ obskrbiti svoju dicu?“

„Kad bi mi moj otac naprikdal ravanje imanja Mayonne, znal bih odalle dostajati po- tribne dohodke ne samo za održanje imanja, nego i za naš žitak u Parizu. A ča nalže moju dicu, odgojit ču je tako, da čedu sebi znati stvoriti stališ svojim delom, ako bude potribno. Nikako ne ću od njih načiniti lenjake, raspru- dnjake.“

Po invenutom licu gospe Mayonne preleti lako trzanje.

„Henriče, ti si s tim izrekal našu odsudu (li si nas odsudil). I mi smo tako od svoje dice hotili samo to učiniti. Ako si ti za toliko drugačiji, to moreš zahvaliti jedino svojoj vlaš- čoj vridnosti.“

On ne odgovori ništar. Gospa Mayonne na- stavi po kratkom mučanju tihim i lakim glasom:

„Počinjem razumiti, da sam zagrišila proti najljepšoj, najbatrenijoj dužnosti, ka bi mi dala već radosti, nego li svit, u kom sam iskala po- zabljenje za svoja neugodna presenečenja, ka

sam doživila. Sada sam trudna od vsih tih za- bavov, vsih tih prijateljsstvov, ka bi me ostavila zutra, kad bih prestala biti vojvodkinja Mayonne, kad bih postala siromašna. Preostane mi samo da žalujem, ča sam zagrišila proti svojoj duž- nosti.“

Nje bliede ustnice su malo podrtavale i diboka žalost bila je u pogledu, s kim je po- gledala svojega sina.

Henriku je k srcu išlo to nenadijano valo- vanje, pak se prigne i zgrabi za ruku majkinu, ka je još uvek počivala na njegovoj. On ju prez riči prinese na svoja usta.

Vojvodkinja prošušlja:

„Ah, ti, ti . . . Kakova dika, kakova radost bi bil ti meni, da sam ti se pokazala uvek kot prava majka! Ti imaš diboka čutenja, sada to spoznavam. Ti bi bil ljubil tvoju ubogu majku, osebužno kad bi znal i vidil, da je nesrična.“

„Ah, da, bil bih te ljubil! Takovu zaju sam imal za ljubavom! I toliko sam trpil, ča sam moral živiti prez nje.“

„Ti si trpil? Oh, Henriče!“ zadržta mati.

Nje pogled se upre u lipo uzdrhlano lice. Zatim zdigne ruku i objami mladoga človika uko ramen.

„Ubogoo moje dite, oprosti mi! Ah, ja sam bila preveć zabavljena svojim vlašćim bolom i tugom. Ja sam se samo trudila, da se omamim.“

Henrik se polako spusti u majkin naručaj. Smilovanja pun je gledal svoju majku, ar je ra-

HRVATSKE NOVINE

Izhajadu vsaku sobotu

Rukopisi i predplaća šalju se na naslov:

„Hrvatske Novine“,

Wien, XV. Bezirk, Kriemhildplatz Nr. 3

Vsaki broj stoji 12 grošev

Glasnik
gradišćanskih Hrvatov

Sloga je moć!

Predplaća znaša: na leto dan . . . 6 00 šil.
na pol leta 3 00 šil.
na četvrt leta 1 50 šil.
Za Ugorsku na četvrt leta 1 80 pengő
jedan broj stoji 15 filirov
Za Jugoslaviju na leto 100 din.
Za Ameriku 5 dol.

Leto VII.

U Beču, 12. januara 1929.

Broj 2.

Hrvatski rodoljubi! Mila braća!

U kratkom času bi radi postaviti u žitak naše Hrvatsko Kulturno Društvo, koga pravila su jur zdravno potvrđena i koga plemeniti cilj i zadaća vam je visim dobro poznata iz naših „Hrvatskih Novin“. Vsa k tomu potrebna je Pripravni Odbor naredi, samo dvojica su nam još potrebna: 1. Sabirati i popisati kotrige, da bude moglo Društvo čim prije držati svoje I. općinsko spravišće, u kom si kotrigr odaberu konačno društveno pe-ljačtvo; 2. pobrat od popisanih kotrigr naredjen letni prinos: 1 S, ter zajedno i dobrovoljne milodare od ljudi na utemeljenje naše Hrvatske Štampe, da bude Društvo velje začeti moglo svojom vlašćom štampom izdavati novine, časopise, knjige itd. za naše hrvatsko ljudstvo.

Pripravni Odbor zato prosi vse hrvatske rodoljube po svih hrvatskih selih u Gradišću, da bi odmah u ruke zeli ov prevažni posal ter ga — kot to vsaki u svojem seli za najprihlicnije drži — zaista i upravili. Mislimo, da će najbolje biti, ako se za Hrvatsko društvo zanimljivi, oduševljeni muži i junaki spravu ter si selo med sobom razdilu i pak vsaki po svojem kraju od stana do stana ide, da popiše kotrigr za Društvo ter velje i pobere od njih na prvo leto kotrični prinos (1 S), pak i od svih drugih ljudi dobrovoljno podiljene milodare na Hrvatsku Štampu. Ako kade dvimi ter dvimi skupa idu po stanah, onda jedan neka pobira kotrigr i prinose za Društvo, a on drugi milodare za Štampu.

Imenik popisanih kotrigr i plaćeni prinosi ter sabrani milodari na štampu se imaju odmah poslati zdola potpisanom odbornomu predsjedniku na Filež (Nikitsch), kade čedu se pinez i ondešnjoj šparnici na činž uložiti, dokle

se Štampa postavi i uredi, a od svih nuterzimanj i vandavanj će se ljudem račun dati u „Hrvatskih Novinah“, doklen se bude općinsko spravišće skupadozvalo i onda na ti posal osebni blagajnik odibral. Takajše čedu „Hrvatske Novine“ vsakiput donesti i imena onih naših rodoljubov, ki su ča darovali na utemeljenje Hrvatske Štampe.

Hrvatski Rodoljubi! Muži i junaki! Na delo ada! Zadnja je dob! U vas se ufamo, da ćete vsa moguća učiniti, da se dobro ugoda ov prevažni posal. Vam će bit to dika, a vsemu hrvatskomu narodu od neizrečene hasni! Mislimo zato, da se nećemo vkanit u vami! Našega miloga naroda turobni gospodarstveni, znanstveni i kulturni stališ hoće već samo Hrvatsko Kulturno Društvo i samostalna Hrvatska Štampa poboljšati i zdignuti! Samo ova-ko velika ičvrsta organizacija vsih Hrvatov će nam donesti bolje čase, lipšu budućnost, gvišan opstanak u Gradišću, a idičnije mesto med drugim narodih! Bože daj!

Hrvatskim narodnim pozdravom u ime Priprav-noga Odbora:

Dobrović Ivan
bilježnik.

Grubić Antun
predsednik.

Proračun za Gradišće na leto 1929.

Vsako gospodarstvo, ko hoće da bude gos-podarenje dobro, mora, da si postavi za dojdūće leto svoj račun. To je u privatnom gospodarstvu, to je i kod svakoga društva. Od sebe se razumi, da mora to učiniti i zemlja i savez. Najvažnije delo zemaljskoga sabora je ravno to, da odglasi zemaljski proračun i tim omogući zemaljskoj vladi, da pelja u dojdūćem letu posle.

U proračunu za leto 1929 vidimo sledeće svote. Svote (šume), ke donesemo, su u okruglih brojih.

Za upravu zemlje 2,748.000 S.
Za općinsku izobrazbu (škole) 4,298.800 S.
Za poljodelstvo 1,216.700 S.
Za obrtništvo 83.300 S.
Za zidanje i ceste 2,039.300 S.
Za zdravstvo 1,576.800 S.
Za socijalnu obskrbu 743.000 S.

Ovo su u glavnom izdatki. S manjimi izdatki skupa znaša izdatak za leto 1929 vse skupa 14,300.000 šilingov.

Pokidob se je uredilo i pitanje, kako da do-stanu zemlje već od saveza, će bit proračun za leto 1929 prez deficita.

Govor zemaljskoga zastup-nika Kruesza u zemaljskom saboru k delu proračuna za „zemaljsku kulturu“.

(Završetak.)

Osebužno oni ne, ki si moraju zamjenika (Ersatzmann) najet, ki stoji 50—60 S, sin isto toliko na misec. Skola dura 5 misec, tako da dojde vse skupa na oko 600—700 S. A kade zet? Ovo kaže, da su seljaki u nevojlje. Zato pozdravljam ota predlog, da se u općinah budu držale zimske škole za seljačku mladinu. S ovim će se omogući, da čedu ove škole moć poiskat vsi seljački junaki. Ovo je ali i potrebno, ar prez škol i modernoga gospodarjenja, se neda gospodarstvo zdignut niti neće ono napredovat.

Zvanaredno i radostno pozdravljam još pikicu za melioraciju. Projduće leto se je za ovo pohasnovalo samo 200.000 S, a letos je postavljena svota od 650.000 S. Kot su jur i predgovorniki rekli, će ova visoka svota donest nje sad ne nek seljakom nego i zemlji i savezu.

Sa zadovoljišćinim morem ustanovit, da je zemaljska vlada ono, ča joj je bilo nek najveće moguće, učinila. Letos je ona naimre za ov kapitl skoro za 500.000 S višu svotu dala nego lanjsko leto. S ovom svotom će bit moguće „ze-maljsku kulturu“ vrlo potpirat.

PODLISTAK

Ivan Lepušić:

Zločin i pravda Božja.

(Naslovak 6.)

— Pravo imate. Da nisam ja dobro prodal junca, ne bih bil ni dobre volje — i došal bi bil domom još po vadne.

— Zapametite si i to: ako čovik u vinu ka-kovo zlo učini, onda se ne odsudi tako oštro, glededeć na uzrujanost, ka bi ga ne bi obladala u triznosti.

— On, ki je Pavicu na Gradini dočekal, nije prije s njim u pivnici pil — da bi se bil upil i uzrujal — a pokidob je od svakoga stana do pivnice uru hoda, mogla ga je i ostaviti uzruja-nost: zato, ako je on i pil, ne bi mu oto tri-balo biti slabije odsudjeno.

— Ponovno vam velim, imenujte mi dvo-jicu poštenoga glasa, ki čedu posvidočiti, da niste još po vadne došli u selo.

— Vidim, gospodine, kako me krivite! Iz-volite mi imenovati vi dva muže poštenoga glasa, da su me vidili još po danu u selu, onda je Adam umornik.

— Ča ne bih mogal ja to dokazati? umiša se gazda Miško.

— Prosim!

— Vi ste bili kod mene prije, nego je došal glas, da je pokojni Pavica ubijen.

— Neznam, je li je bilo prije ili potom. Ja sam vam donesal pinez, da iskupim minicu.

— Učineć to, ste vi sumljivo odavle prošli, psujući zakon, ki dopušća minice na selu i daje pravo tudjincem, da se smiju na selu takovim poslom bavljati — kotno da sam ja Gerzon...

— Da ne b' bilo ovde naših ljudi, kim je bila milija Gerzonova haljina, nego njeva ko-šulja, zdavno bi bil Gerzon prošal, noseć si gaće, a ne bi nosil pune vriće pinez — krvavih suz javorovačkih. Pak ako ste se i vi mislili pod zla-menjem sv. Križa, kim se križate, utikati s Ger-zonom, ko niste ni vi marili dojt simo! ga ošine Adam.

— Ježuš i Marija, ča ov govori? . . . Vi ste jednoć rekli, da ste nenavidni Pavici, ča će zet dedovu Franjicu.

— E da, bolje da sam mu nenavidan, neg da ga žalujem.

— To ste rekli, ar su i vaši oči za njom škiljili.

— E da, škiljili su i drugih, ali kad nas je Pavica pretkeal, a toga još ovo selo nije doži-vilo, da se je mar ki junak zbog toga posilili!

— Adame Ožanić! reć sudac, ja vas stav-ljam pod istragu (Untersuchung).

— Slobodno!

V.

Pod starodrivnom hruškom.

Govoru, da je javorovo drvo najbolje i da je ovde raslo nikada javorje, prije nego li su se ljudi naselili. Bilo im je lipo. Čuvali su se od neprijatelja; vse ča su posijali po čistina, vse im je rodilo i ugodalo se — nikada nije bilo nevojlje. U debelom hladu rastrošili su svetačne dneve u pjesmah i molitvah, u milom razgovoru, većnom prijateljstvu i bratskoj ljubavi. Ali kada su začeli krčiti javorinu i se natrunil trn i oštrac, su odletile vile i ostalo bi do veka selo neveselo, da ne bi bili zgradili na igrališću stan Božji, onu crikvicu na brigu, ča se danas zove Javorovac. Onde su se i potom sastajali ljudi, da je u lipom razgovoru sporazumu i hvalu Bogu, onde su za-kopali svoje mile pokojnike u krilo črne zemlje. Ali kad je došal on gazda, pak ganu s većnoga mira one slavne kosti i dadu odvesti s onoga svetišća, prestanu onde običajni zbori i mili raz-govori.

A otkada su poseli ljudi javorje, ne pa-metu, da bi se koč takovo zlo dogodilo bilo kot sada.

Kako je široko prostran Markovićevo dvor, ogradjen daskami, tako se dižu na daska glava do glave čioviče, dokle vraćitelji raspravljaju u kamri mrtvo telo Pavičino, a komisija sela je pod onu starodrivnu hrušku, ku su nekada deda zasadili, pod kom se je Pavica tisuć puta u ne-jakoj dobi igral i speval, gde je u razgovoru s

da joj se vrnú kolonije, ča je on u Parizu još pobitovao.

Na ovoj konferenciji se moraju prijeti i pravila (statuti) internacionalne reparacijske banke, ka će imati svoje sedište u Baselu. U tu banku će Nimška plaćati svoje reparacije, a banka će se morat skrbiti, da zbog velikoga livranja nimških pinez u stranjske države nimška valuta ne bude trpila. Udružene države severne Amerike ali ne kanu delzimati pri ovoj banki, nego su se pogodile s Nimškom za direktno plaćanje bojne odškodnine.

Kakogod zapletene su na početku prilike na konferenciji u Haag, pokidob se vsaka država trsi čim već zadobiti, a čim manje dati, to se vindar s zaufanjem gleda u nje poslovanje i se misli, da će donest dobar uspeh za konačno likvidiranje boja i pobojnih suprotnosti.

Ča je činiti nam vsim Hrvatom u pogledu hrvatskoga jezika?

Kad smo nezdavno na ovom mestu pisali da se trsimo čim temeljnije spoznati naš mili materinski jezik, da se naučimo pravo govoriti naš plemeniti hrvatski jezik, i da pazimo u našem razgovoru na tudje riči ter nje po mogućnosti obajamo, s tim kanimo reć to, da, kad se mi Hrvati međ sobom razgovaramo, nas ne mari Sundrofac ili Orbušac razumiti, obećali smo pisati i od dužnosti vsakoga hrvatskoga građanina, a osebujno naše inteligencije, u pogledu hrvatskoga jezika. Ta dužnost bi bila oštro na to paziti, da manje obrazovani, neškolorani ljudi, a osebujno tudjinci, ki se u naša sela naselu, uču i nauču naš prekrasni i vedri hrvatski jezik. Koliko smo se mi Hrvati dosidob za ovo skrbili? Ča nas vsakidanje prilike u žitku uču? Ča vidimo okolo naokolo po naših rašicanih hrvatskih selih? Samo jednu skusenú, vrlo zakorenu i vsakomu dobro poznatu priliku.

Ne retko se pripeti, da u hrvatska sela dojde putem hišta Nimac ili još gušćekrat Nimica. Ovi pridošli tudjinci živu međ nami, čistimi Hrvati, već let. Zbog vsega toga vindar ne držu za vridno, a niti potribno, da se nauči hrvatski. K tomu krivi smo mi sami. A pak zač? Ar se međ selskimi hrvatskimi stanovnici ti tudjinci i prez znanja hrvatskoga jezika dobro čutu i s nami vrlo razumu. Zač čedu se oni truditi naučiti hrvatski, kad se mi s njimi vsenek po njihovom jeziku razgovaramo. Pravoda da onda doseljenikom nij niti u peti se naučiti hrvatski; po hrvatsku pominati je njihova najmanja skrb. To je svitat dokaz, da se jedan Nimac ili Ugar draže razgovara u svojem materinskom jeziku i bolje ljubi ter poštuje svoju materinski rič nego li jedan Hrvat. Učimo i držimo se i mi Hrvati toga, a bar kade smo. A naši ljudi si mislu s tim kakovu diku zadobiti, ako se po „nobel“ pominadu. Ne, dragi brate!

Kakova srića, kad bi nam ga naš gospodin upravitelj skinul s vrata. Pak ča se je ono nezdavno pripetilo? Ča mislite, da je gdo drugi našem tovarušu Ivaniševiću otroval vesernato blago? Krpan je bil, ki je to učinil. Svadili su se nezdavno Krpan i Ivanišević kot vrepri uko zrna. Malenkost je to bila, velim vam. A nato se je Krpan tako strašno fantil na pomilovanja vridnih zvinah, kim se je Ivanišević toliko veselil. To je za istinu sramota nad sramotom.“

„Prenagal si u odsudjivanju, Vilović“, odvrne Mirković na tu tešku optužbu. „Krpan zapravo nij ni moj prijatelj, a ne more se zatajati, da ima i barkakove ništvidne lastovitosti, ali ja mu vindar ne bih pripisal tako nedostojne čine.“

„Pripisal ti ili ne pripisal, ali ja ti velim, da nijedan drugi nij mogal otrovati Ivaniševićevih kokoš“, reče Vilović. „Vsi drugi rudari su pošteni ljudi, a Krpan je jedina srahljiva ovca međ njimi. On je htil da se fanti nad Ivaniševićem zbog toga, ar ga je Ivanišević po onoj svadi prijavil gospodinu upravitelju, ki je onda Krpana oštro ukaral. Ne, ne, dragi moj Mirković, neka ti mene podučavati, kakovi su ljudi. Krpan je kaniljiv i na vse pripravnih hudobnjak.“

„Ne govorite dalje od njega“, prekine nadrudar Zimić razgovor, ki je postajal vse ognjeniji. „To glette, Krpan ravno dohaja k nam prik senokoše. Njemu zasigurno ne bi bilo drago, kad bi čul, kako ga ogovaramo. Najkašnje, niti ja se ne bih zaklel, da je Krpan otroval Ivaniševićeve kokoše. Nigdor mu ne bi mogal toga posvidočiti, a

ne češ se ti od tih ljudi nikada dobro nimški ili ugarski naučiti, i niti dike zadobiti. Mnogoputi smo naglašivali, da se hoćemo i moremo naučiti i nimški, ali i to smo rekli, da do toga znanja peļaju čisto drugi puti. Za ljubav tih Nimcev ili Ugrov se mi to ne čemo na našoj rodnoj hrvatskoj grudi s njimi u tudjem jeziku razgovarati. To si moremo držati pred očima, da se tako otudjuju naša dica, potihlo i po vrimenu pogubu za hrvatstvo jednoć hrvatske obitelji, a konačno i cela sela. Dokazov u ovom pogledu imamo dost. Mi Hrvati se moremo postaviti na noge i jednoć se ozbiljno pominati ter si čvrsto nakaniti: Ako se hoće međ nas doseljeni tudjinac dobro čuti, se u prvom redu mora trsiti, da se nauči govoriti našim milim i dragim hrvatskim jezikom. Nam Hrvatom je naša hrvatska materinska rič uz Boga naše najveće dobro na svitu, s njom čemo se vsagdir, vsenek i pred vsakim — osebujno pred tudjinci — dičiti i nadržati.

Nadalje je potribno, da vsaki Hrvat sebi čim marljivim štanjem lipih hrvatskih knjig jezik čim već usavrši; da govori i piše najčišćom i umetnom hrvatištom. Sramota je po vsakoga Hrvata, ako ki drugi jezik bolje pozna od vsoga rodenoga. Vrli i dobri Hrvat rodoljub trsit će se i onda, kad je na delu ter si zaslužuje svoj kruh u tudjim međ tudjega jezika narodom, da ne zanemari svoj slatki i mili jezik hrvatski, narućujući sebi dobrih i čistom hrvatištom pisanih knjig i novin. Školovan i obrazovan Hrvat triba da štanjem hrvatskih knjig bude na peldu ljudem, ki su manje obrazovani i manje školorani, ter da ove zadobene na štanje da i oni kupuju knjige, ke su im u njihovom staližu i zvanju potribne na daljnju naobrazbu, da se u duševnom pogledu okripu. Danas ne smi ni jedan staliž biti prez dobre hrvatske knjige — jelj je on poljodolac, obrtnik, meštar, ili barkakov delać, vsaki je dužan, da svoje slobodno dragoceno vrimo prebavi uz knjigu. Neka vsaki sam sebe tako odgoi, da ne more biti prez knjige, prez duševne hrane, kot človik ne more biti prez vsakidanjega kruha. Triba i duh i srce hraniti učenjem i štanjem; ne smi človik da na nje zaboravi. Kad se skrbi za želudac i trbuh, zač se ne bi skrbil i za duševnu hranu, ka je kada ter kada potribnija od telovne.

Mnogi naš poljodolac i delać će si mislit u sebi i reć: Lahko je tim to pisat. Kada imamo milazno si zet knjigu va ruke. Ako bi imal k tomu i voije ter bi si ča štal, ko mi onda to vrimo jako manjka. Dragi Hrvate! Ne moremo ti dati čisto pravo, ako tako misliš. U tom slučaju krivo sudiš. Koliko nediljnih popodnevni si rastrošil u krčmi pri hartanju, od čega nikakove duševne hasni nisi imal, nego znamda najvećepiti materijalnu škodu? Onde sidiš mnogo urih zaman i ne dojde ti napamet, da je vrimo pinez, ko moremo korisno ishasnovati, ar drugačije je za nas zgubljeno. Pak znamda misliš, da ta zrak i dim u krčmi, koga je mnogoputi toliko, da človik pet korakov daleko ne vidi, tebi na dobro služi. Nikako ne! Jedna dobra

Bog zna, ne misli li se ovde u čem drugom. Naša je dužnost, da od človika mislimo uvek bolje, a ne gorje.“

„Da, da, istina je to, ali kakov je gdo, tako se neka od njega i sudi“, odvrne hladno nadrudar Vilović. „Poglejte samo, kako po človižu škuro gleda i kako zlobno škilji prema našem Mirkoviću. Velim ti, dragi, čuvaj se, da se ne bi sastal s njim onde, kade kosi sudu. On ima nakanjeno zlo, i iskopat će vsakomu jamu, ako samo bude očekival, da ne će biti uvadjen i iznajden.“

„U Božjoj ruki sam, pak zato se ništ ne bojim“, reče Mirković tihim glasom. „Gdo se Boga boji i prema svojoj moći vrši dužnosti, ta more hrabro gledati budućnosti u oči.“

Med tim je Krpan došal tihim korakom čisto blizu lope ter je ispod oka ukradajuć si razgledival ljude, ki su sidili nutri neobraćajuć njemu niti najmanje pazljivosti. Vanjski izgled Krpana nij bil ni malo ugodan, a niti privlačiv. Čelo mu je bilo nisko, diboke oči su mu se mrsko svitile, a nabubrene usnice spod tubastim nosom su bile upravo odvratne. Na licu mu se je vidila zagriļljivost, otajna nenavidnost i hudobnost, kot kod srditoga kucka, ki je uvek pripravan, da se zaleti na vsakoga mimooidućega človika i da mu zarine svoje zube u meso. Zato su se tovaruši, kolikogod su mogli, ugibali pred Krpanom, i on nij imal međ njimi niti jednoga jedinoga pravoga prijatelja. Ako ga gdo nij mrzil, bar mu je išal iz puta, pak tako je i na današnji svetačini dan u takovoj množini ljudstva Krpan ostal nasami.

hrvatska knjiga će ti služiti za dobro zabavljanje, a k tomu još i oplemeniti tvoju pamet i dušu.

Naši školorani Hrvati, naša inteligencija, će se pitati. Kako ču ja služiti na zgora imenovan način našem prostomu hrvatskomu ljudstvu na peldu, pokidob je naša književnost tako siromašna, da uopće niti jako nimamo knjige, ku bi mogli našem selskomu ljudstvu preporučiti? Istina je, da imamo knjig pisanih u našem naričju malo. Zato je dvostruko potribno, da nasledujemo peldu nekih ljudi u našoj staroj domovini, ki su se sastali pred mnogimi leti i ki su istinito ljubili hrvatski narod ter su onda izrekli gorku istinu: Narodi ki su okolo nas: Nimci, Ugri, Talijani daleko nas nadvladaju. Oni imadu knjig i drugih stanovij ter novin, ke je poučavaju. Međ njimi je malo gdo, ki ne bi znal štati. A i naša dica imadu mozga, da se čim već i bolje nauču. I naš narod ima srce, da očuti, ča je lipše, plemenitije i Bogu draže. Ali mi nimamo knjig! A ča su ti ljudi dalje činili? Ta bolna istina nij naglala te hrvatske rodoljube u samo pusto zdvajanje, nego je stvorila žarku želju, da se hrvatskomu narodu ča knjig. I ta želja postala je delom. Oni su utemeljili društvo s tim ciljem, da izdaje i uz lahku cenu širi knjige dobrim duhom pisane, s zabavnim i poučnim sadržajem.

Imamo li i mi gradišćanski Hrvati ovakovih rodoljubnih mužev, ki su s istim duhom napunjeni i pripravní isto tako činiti ter za naš hrvatski narod delati? Na ovo pitanje znamo sigurno odgovoriti s jednim odlučnim „da“. Znamo, da se je na nagovor ovih utemeljilo Hrvatsko Kulturno Društvo, ko ima za zadaću međ nami Hrvati širiti hrvatsku i katoličansku kulturu. Ada i izdavanje vsake vrsti nam jako potribnih knjig. A da do svojega cilja dospene, je mnogo doprinesal naš mali, u vsakom pogledu u borbi i nevolji se nahajajuć gradišćanski hrvatski narod, ki je očutil i posluhnljiv poziv za utemeljenje i potpiranje nam toga potribnoga društva. Narod je posluhnljiv svoje peljače i s oduševljenjem daroval mnogi groš za plemenite cilje Hrv. Kult. Društva. Sada pak on očekuje od Hrv. Kult. Društva, da neutrudljivo i ojačano napreduje u vršenju svojih dužnosti prema našem hrvatskomu narodu. Onda ne će biti međ nami Hrvati pesimistov, ar čedu se uveriti, da nam cvate lipša i bolja budućnost!

Razoružanje.

Strahote boja su se diboko zasikle u dušu i pamet ljudi, tako da se je glasilo velje po boju, a i danas se to od nekih stran čuje: „Nikada već ne boja!“ Misli se je, da je najjednostavnije sredstvo, da se prepriči boj, ako se zastavi vsako naoružanje, a postojeća bojna sila neka se razoruža. Ada razoružanje držav prema vani i prema nutri. Pogledat čemo samo malo okolo po svitu, da vidimo, kako se s tim stoji.

Obdržano je već konferenciji za razoružanje, ali nijedna nij donesla željeni potpuni uspeh.

„Da, da“ mrmļjal je on srdito preda se stiskajuć otajno sake — „pijte nek i kucajte se nek u zdravlje novoga nadfudara, ki ima zahvaliti svoje mesto samo svojemu ropškomu puzanju pred upraviteljem rudnika. Komu je moralo to mesto pripasti nego meni? Ali čekajte, dojt će vrimo, kada ču vam zasoliti vaše sadašnje svećevanje. Dokazat ču vam ja, da se Krpan ne da ne kaštigano najzad postavljati i zbantovati. Pak danas će Mirkoviću zabignut njegovo veselje, samo ako moj sin Bogdan izvrši moj tanač ter zmlati (stuče) Mirkovićevoga Radovana. Krvav mi je pred očima i šmrkljin Radovan, kot i njegov čaća Ivan. Obadva su hudobnjaki i mamlaji! Uh, ali i moj Bogdan grize na Radovana, a kade on udri, onde propišć krv ili bar ostanu črnjavke. Oho, jur se je začelo. Posluhni viku ovde prik na igrališću. Kako li će se nekomu po ovom belom danu zaškurti sunce!“

Krpan stupi nekoliko korakov najper. Gledal je iz daljine prik i zadovoljno kimal s glavom, a usnice su mu se rastegnule od morskoga nazlobnoga smiljanja.

„Ali ga je dosegal!“ mrmļjal je. „Sada je doba da se ugnem malo na stran. Ne ču da budem nazočan, kad dobri čaća počne grmiti. On drži svojega finoga sinčića za zvanaredno čudo i najradje bi ga zamatal u pamuk (vatu), da ga ni najmanji vetrić ne more dotaknuti. No kako li čemu biti pri duši, kad ne bude mogal prebrojiti vse črnjavke na sinčićevom telu. Samo ako ga moj Bogdan pošteno doseže, kako sam mu preporučil.“

(Nastavak sledi.)

Mimo ovoga je referent razložil i prepiske, polag kih se je triba ravnati kod pohasovanja kreditov na temelju proračuna i je predložil na zaključenje.

Po ovom se je razvila od proračuna i od obćinskoga gospodarstvenoga stališa živa debata, u koj su delzimali govorači vsih stranak, i konačno je proračun za 1931. jednoglasno primljen. Mi ćemo od ove zanimljive debate još pisati.

Kolonizacija.

U parlamentskoj debati je govoril zemaljski poglavar Dolnje Austrije od koloniziranja i za pedlu je donesal dele Marchfelda. I mi Gradišćani imamo uzroka, da u današnjih teških ćasih ovde premissljavamo.

Naša bilanca trgovine kaže, da mnogo milijunov šilingov damo vsako leto u tudje zemlje za zelenje. Pomislit moramo, je li ne bi znali i mi Gradišćani za nekoliko milijunov zelenja producirat i na bećanski trg doprimit. Dolina Vulka ima dost senokošev, ne bi se dalo onde mnogo zelenja producirat? Ne bi li zelenje već nosilo nego kakova kisela krma?

Kod zelenja i povrća se uopće dā gospodarit koristno po male gospodare. Na malom gruntu donese intenzivno delo mnogo pineza.

Ki je u maju i juniju u Niužiju (Nežideru) bil, je mogal vidit, da je onde mnogo jutar salatoma zasadjeno. Nek na jednom kvadratmetaru je najti do 40—50 glav. Ako glavicu poprićno nek za 8 grošev računamo, ko na kvadratmetaru zrastu na ov način 3—4 šilingi, na 100 kloftri ada od 1000—1400 šilingov. Po salati pak još zraste i druga urodja.

Osebujno danas, kad vsakih osam dan štemo od povećanja broja nezaposlenih je potribno, da prik ovakovih pitanjev mislimo. Jedan velik uzrok krize je, da velik del ljudi, ki nimaju pineza, ne dojdou u račun kot konzumenti. Zbog manjkanja pinez si ne moru ništ kupiti. Ne bi li se dalo ovako mnogim familijam dohodak uskribiti? Došlo bi pinez med ljude, ća bi pak za vse gospodarstvo bila velika polakšina.

Ovo pak nij nikakov eksperimenat, ki bi mnogo pineza stal, i kade je mnogo rizike. Za mnogo pogibeljniji su puti kolonizacije, kade se dā toliko paorskoga grunta, da jedna familija živit zna. Ovakov put je za današnje okolnosti jako pogibeljan, ar potribuje zimanje kredita za mnogobrojno investiranje, a prodaja žita i blaga je vrlo poteškana, tako da plaćanje ćinžev za kredit i druge teškoće jako poteškaju existenciju kolonistov. Zato bi bilo vrlo važno, da bi se dotićna mesta bavila s našim pitanjem, kade je nek od toga govor, da na malom gruntu s intenzivnim vrtljarskim gospodarenjem familije zaposlu. I država bi imala od toga hasni, ar bi bilanca za

mного bolja bila, a opet na drugoj strani bi mnogo prišporila kod potpore za nezaposlene.

Drugi uspeh bi se pokazal. Ako se danas nezaposleni u zimi zaduži, onda misli, da će platit na protulice, kada u delo dojde. Ali ća je onda, ako mu se ovo ufanje ne spuni? Mnogo bi ih bilo, ki bi po našem ufanje imal, da će platit onda, kad na protulice zelenje proda. Ovo bi bila i moralna hasan.

I. P.

Cesta Štikapron—Celindof i „Naš Glas“.

„Naš Glas“ se ne more ostaviti svoje ćemerne navike, da vsako pripetenje obrne na demagogićno huskanje i mrazenje osebito onda, kad se bavi s mojom peršonom. U svojem broju pred Božići piše ukratkom sledeće:

„Sabor je odlučil pred 2 godinami (leti) 15.000 S na pomoć za Oggau-Ruštansku cestu. S otom svotom nij bilo moguće dosle zgraditi tu cestu, ar od drugdir nisu dostali pomoći, a 15.000 S je za 6 km. dužićku cestu premalo. Nato se je polag jednoga predloga u saboru hotilo tu svotu naprikdati za Štikapron-Celindofsku cestu. U ovu cestu se je jur skoro 200.000 S zapaval; još je nekoliko stov metarov, ki se moraju zgraditi i zvana toga cesta od Štikaprona do Melindofa s šljunkom (šudrom) navozit, pak bi od Sauerbrunna do Zeleznoga imali jednu dobru cestu. — Zastupniki gradjanskih stranak su proti predlogu glasovali. Mi bi još mogli razumiti ponašanje drugih gradjanskih zastupnikov, ali da je Ive Kruesz, ki je sam sin Celindofa, ki je vsu jesen bižal k vladi, da cestu za autobus otpnu, ada je ov ćlovik proti interesom sela Celindofa i Štikaprona glasoval. Do sada sam ja zastupnika Kruesza kot vrloga hrvatskoga zastupnika štoval, ki je u prošlom saboru ne jednoć posvidočil, da ima ćvrstu volju, da nij „Mameluk“ nego jedan, ako i našoj stranki suprotivan, ali vsejedno ćvrste volje ćlovik; ali ovput se je zast. Kruesz blamiral i pred ćelim Gradišćem oćtoval, da on već nima vlašće volje, nego je „Mameluk“ svoje stranke.“ — Dalje piše: „Zato ća su oni (socijaldemokrati) va manjnji ostali, morat ćedu naša štikapronska i celindofska braća i nadalje blato i kaljuž gaziti.“

Poglejmo sada, kako se ov posal zapravo stoji!

Istina je, da su kanili tih 15.000 S od Cokule na našu cestu zet. Ali poglejmo, kamo bi to peljalo. Ako nek preobrnuto zamemo i ćemo reć: Celindof bi bil imal tih 15 tisuć pomoći i vsako leto ćekal, da će se cesta naćinit ili bar nek popraviti, a najednoć bi nam pineze opet zeli preč toga, da bi se bilo ća zgradilo ili popravlilo: Bi nam to onda pravo bilo? Ja mislim: ne! Isto tako nij moglo biti ništ stanovnikom Cokule pravo, i nastal bi bil nek zblud med nami i njimi: a tu svotu bi morali ovo leto i opet najzad platit, ako

bi pinez bilo. Bude li pinez, to će se vidit u proraćunu još ov misec, onda ćemo te pineze na našu cestu dat, ar zimi se cesta gradit i tako ne da.

Velika laž je, da bi se s timi 15 tisuć S naša cesta zgotovila, ar sami pišu, da se je jur na našu cestu 200.000 S zapaval. S timi ali od Pećve do Štikaprona dužine 6 kilometarov još ni polovica nij zgotovljena. Ća ta pisac ćlanka ne zna, da jedan metar dužine na kotarskih cestah stoji 90 do 100 šilingov? Kad bi to znao, onda ne bi tako bedavo pisal, i bi znao, da se za zgotovljenje ceste samo od Štikaprona do Pećve (Pötsching) treba još najmanje 200.000 S, od Pećve do Sauerbrunna najmanje još 300.000 S, a od Štikaprona do Melindofa najmanje 100.000 S, vse skupa ada 600.000 S, a ne 15.000, ar to bi bilo nek kot kapljica vode na žarak kameni liti toliko ćula, kot kad se gluhomu dobar dan veli. Ako je piscu tako dobro poznato, kako se stoji s gradjenjem naše ceste, onda bi i to moral znao, da se s timi 15.000 šilingov naredno ne bi bilo ništ dalje zgradilo, nego da bi se je bilo pohasovalo za isplaćenje jur dosle naćinjenoga duga. Stoper kad bi tu veliku svotu imali, onda bi mogli reć, da ćemo si izgraditi dobru cestu od Zeleznoga do Sauerbrunna.

Iz ovoga je vidit, s kakovom demagogićjom ćrljeni delaju, i s mojom peršonom bi si oni radi politićki šlager najti ter med našimi hrvatskimi seli zblud naćinit. To im se ali ne će ugdati, ar ću ja uvek na mojem ravnom putu ostati i za pravioćno delovanje ća Hrvate naligalo bude se uvek ćvrsto borit. Osebito proti tomu, da im se od jedne strani oći zamažu s lažom.

Ća mene i zast. Probstia iz Vorištana za mameluke drži, ko bi si pisac ćlanka mogal to ime za se držat, ar većih mamelukov, nego su ćrljeni, nij. Ja sam jur ćetira leta u saboru, ali još nisam vidil jednoga ćrljenoga zastupnika, ki bi bil proti stranki glasoval, ar bi ga van hitili ali toga kod naše stranke nij. — Završit ću s tim, kot sam jur mnogoput pisal, da nisam vam demagogom, nego mojim hrvatskim odibiraćem dužan za moje delovanje odgovornost nosit.

Ive Kruesz, zem. zast.

POLITIĆKI PREGLED

Austrija. Popisali smo jur u minulom broju teškoće, ke socijaldemokrati naćinjaju saveznoj vladi u pitanju razdeljenja daćev med savezne zemlje. Savezni kancelar E. Ender se je tanaćil s poslanikom socijaldemokratov dr. Dannebergom i konaćno nisu došli do nikakovoga rezultata ter je savezni kancelar prekinul dogovaranje. Mi smo jur najjavili, zać se socijaldemokrati tako kratu ća od bećanskih dohodkov dati savezним zemljam. Onda bi naimre njihova financijska moć oslabila, i onda bi im poćeli i odibiraći odhajati. Socijaldemokrati su zato predložili jedan plan za razdeljenje daćev, polag koga bi oni nek uko 20

Kot da su još i postniki i pokorniki, ki su u teških pokorah pokorili telo svoje, ov dan odibrali, da svojoj oslici — telu — nešto zlahkodu tēr. Mladieć su nosili u vrlh vino u sobe, kade je bil priredjen stol za mladence i njihove goste. Divojćice kličile su grede i trame travom i zelenilom pak i šarenimi rupćaci, da dadu i mraćnim sobam radosni i svećani izgled. Majke su iz starih i velikih kofancev znimale najdragociniju pratež, ar danas se je tribalo pokazati, ćija hiža je masna.

Nime zidi palaćev, ke su ućrnile od svoje starosti, kot da su postale nekako belije i svitljie i kot da s veseljem gledaju u burkanje velike vode ispod sebe. Kot da su se zbudile iz nekoga teškoga tužnoga sna, pak se sada veselu novomu danu.

Vse mrtvo se je oživilo u Veneciji, a vse živo kot da je postalo još živilje: U tisuć trepetljivih, vragoljastih, sunćanih trakov dihalo je morje, a po nebu se je ćetalo sunce neobićnim svitlom, kot da premissljava, kako će ćestitati mladencem.

S neba se je zima jasno ćulo, kako pevaju angjeļi krasnu himnu radosi: „Dika Bogu na višini, a mir ljudem dobre volje na zemlji.“ Bar je to vse danas vidil kraljević hrvatski, ki se je pokoril želji svoga tasta, pak se je podvrgal pravici stare Venecije ter se je i on porućil posljednjega januara.

Bil je zadovoljan, kad je išal u procesiji dužićko k biškupskoj crkvi. U svitloć procesiji najodlićnijih patricijov (plemenitaćev) i velikaćev, ali

i varošćanov i prostih ljudi, opazil je i svoje Hrvate s hrvatske ubrovi; i oni su ta dan veselo doćekali. Od hrvatskoga dvora došlo je takaj poslanstvo s bogatimi darj za nevestu. U crkvi u Olivolu skupaspravile su se, u bielo opravne, dragim kamenjem nakinćene neveste vsaka s škrabljicom u ruli, u koj je držala svoju jerbjinu.

Na ćelu divojćake procesije koracala je Hicela, duždeva ćcerka. I orgule su zaigrale u crkvi i svećani akordi svete himne ganuli su do suz staro i mlado.

Djakon Ivan opazil je, da su i njegovomu gospodaru duždu, uz koga je za vrime cele ceremonije stal, zadržtnuli mustaći na smišak, kad je uz kraljevića Stjepana pokleknuła njegova ćcerka Hicela i položila s njim prisegu vekovećne vernosti.

Hicela je jasno i glasno izgovarala svećane rići, a da nij pri tom drhtnul nje glas. A kraljević Stjepan svitil se je od sriće. Pak kad je izašal iz crkve i mogal da se s njom poćne razgovarati na sami, reće joj, kad ju je pretisnul na svoja prsa: — Hicela! Danas je presrićan dan moga žvota.

A ona ne reće niti rići, ali ga je zato pogledala pogledom nebeske sriće.

— Hicela, žena moja, nijšam se oženil samo zato, da budeš moja žena nego i kraljica Hrvatov.

A ona veselo podigne svoju glavu k njemu i zagleda se u njegove velike i svitle oći:

— Znam, Stjepane moj. Ti hoćeš, da budem i majka kraljevstva hrvatskoga i majka sirotic i

obramba udovic. Znam. Hoću, hoću, dragi moj, vidiš to je moj zagovor.

A on ju pogleda milo divnim pogledom:

— I još nešto . . .

A kad ga ona pogleda upitnim, nekrivioćno-divojćakim pogledom, zagrl ju on živo i poljubivši ju u usta ognjenim, dužićkim kušcem, mu se zareće:

— I majka velikoga kralja.

Naš novi roman „Za kraljicu“, koga ćemo poćet donaćati dojdueć tajedan, je roman iz selškoga žitka. Napisal ga je ćeški katolićanski duhovnik J. Simon Baar. Ov se je rodil u letu 1869. u selu Klenću u jugoistoćnoj krajini Ćeške, ku imenuju Hodsoko. U ovoj krajini se goda i roman, a prikaže nam tako živo i slikovito seljaćki žitak i trsenje, da ćedu naši štitelji u mnogom najti velike spodobnosti med popisanim i svojim vlašćim žitkom. „Hrvatske Novine“ su se i dosle trsile donesti svojim štiteljem dobra dela piscev razlićnih narodov (hrvatskih, slovenskih, engleskih, francuskih, ugarskih, nimških, poljskih, ruskih) pak ćedu sada donesti i ovo delo katolićanskoga ćeškoga pisca, ko je u njegovoj domovini jedno od najpoznatijih i najboljih. Donašamo ov roman polag prevoda g. dr. J. Andrića u izdanju Svetojeronskoga Društva, i vsaki, ki si ga prošćije, će morat valovati, da je malokade selški žitak i ona primitivna ljubav, ka je zaujela ćelu seljaćku dušu, tako krasno popisana kot u ovom delu.

msgr. Mihoviliu Ganglu u Železnu i farnikom Langu u Pamhagenu ter dru Karlu Michelu u Borti. Apoštolski Administrator je vlč. gg. farnikom Ivanu Hercegu u Kertežu (Gaas), dru Ivanu Jagšiću u Klimpuhu, Karlu Jägeru u Melindofu, Francu Knotzu u Velikom Petarštofu, Antonu Lehneru u Velikoj Holovajni, tajniku Kodatschu i katehetu Jožefu Michlu za njihove zasluge u duhovničkoj službi, u gibanju katoličanske mladine, kot i u potpiranju katoličanske akcije izrekal svoje natpastirsko priznanje. — Apoštolski Administrator je na mesto provikara, ki je dosle bil kotrig učiteljske disciplinarne komisije, imenoval farnika dra Karla Miche'a za crkvenoga zastupnika u učiteljskoj disciplinarskoj komisiji. — Desetnik Dometar Roženič iz Pandrofa imenovan su za kotriga diecezanskoga školskoga tanača za Gradišće. — Gosp. učitelj Ivan Jurasovič je dostal dekret namešćenja za provizornoga učitelja na školi u Filežu.

Nova Gora. Lipu i pristojnu božićnu zabavu su pripravila mladim i starijima na Božić naša školska dica pod peljanjem gosp. škornika J. Kuzmčića. Igrala se je hrvatska božićna igra „Badnji večer“, a pri igri otpjevalo se je već krasnih starijih hrvatskih božićnih jačak. Osebjunju pažnju gledalcev potegnula je na se jedna divoćica opravna u pravu hrvatsku nošnju iz Posavine u Hrvatskoj. Na zadnje su još pastiri i pastirice zgovorili uz jaslice dražesnu božićnu pjesmu Ivana Blaževića „Pastiri pri jasliah“.

Raušer. Na 6. decembra je ovde umro 95 letni Jožef Schmidt, ki je negda bil paradni kočij kod prvašnje gospoščine Laminet. Schmidt je bil u svojoj mladosti vojak ter je s jednim ugarskim regimentom u letu 1859 bil u talijanskom boju, pak je pod maršalom Radeckijem delzimal u bitkah kod Custozze, Solferina i Magente. U letu 1866 je bil i u bitki proti Prusom kod Königgrätza. Pri njegovom pokopu na 8. decembra je delzimalo i jedno odiljenje savezne vojske iz Nežidera na jezeru. Vse stanovništvo sela i mnogi prijatelji iz okolića su starca sprohadjali.

Nevernomu mužu istriljila oči. „Neka oslipi on, ki je to rekal!“ je viknul muž svojoj ženi. U ovom hipcu je spal jedan hitac iz revolvera i kogula je zgodila muža u oči, ki je oslipljen skupaspal. Zbog ovoga krvavoga pripetjenja je prošli tajedan morala odgovarati pred bečanskim prišežnim sudstvom 40 letna Berta Kocsis iz Železna. Do 1928. leta su živili hižniki Ladislav i Berta Kocsis u dobrom hištvu. Imali su četveru dicu. Pak je došal muž u Teplice blizu Beča na vraćenje, kade se je upoznal s drugimi ženskim i nje objljubil, a v'asću ženu ter dicu skoro zizma zanemari. On ne da nij od sada ženi već ništ pinez dal za hranu, nego je raspruđil i vse one druge pizeze, ke je imal prišparano. U Teplicah se je dobavil i betega, ča je u hištvu uzrokova'o još veći nemir. Ženu je k ovomu vsemu još i to mnogo trapilo, ča je nje muž imal u Juri nekom službenom nezakonito dite. Žena se je bi'a odvezla za njm u Juru, načo su se svadili, ča je konačno dopelja'o tako da'eko, da mu je ona, kad je došal na 4. oktobra domom, zaprla vrata i ga nij pustila nutar. On je nato razbil vrata i udrl u hižu. Došlo je ponovič do svadje, ar si je muž počel spravljati u kofanač svoje dugovanje i kanil projt za vsenek. Žena mu je počela u oči melati, da je raspruđil vse našparane pizeze, a njoj i dicit je dal gladovati. Spomenula je i njegovo nezakonito dite u Juri, nač je on viknul: „Neka oslipi on, ki je to rekal!“ Kumaj je on ove riči sprogovoril, zela si je žena revolver u ruke i striljala jedan hitac prema glavi muža, ki mu je prestrijlil obadvi oči, tako da je on oslipil. Žena je hitla revolver na stran i prošla k policiji ter joj vse povidala. — Ove dneve je sta'a pred sudstvom. Državni tužitelj dr. Milski ju nij optužil zbog pokusenja umorstva, nego samo zbog teškoga uškodenja tela, ar joj se nakanjenje umorstva nij moglo posvidočiti. Pred sudstvom je optužena izjavila, ka je nekolikoputi onesvišćena skupaspala i nek plačuć šušjala, da se već na ništ ne more spomenuti. Za zločin se je pokajala. Optuženu je sudstvo spoznalo za krivu i nju odsudilo na deset misecov teške uze.

Nesrića pri rušenju drv. Drvar Karlo Marakovič iz Začjega Sela je delal na 19. o. m. u šiči gro'a Draškovića. Jedan bor je pri rušenju spal na konac jednoga na kolih na oženoga trupla, ko se je zbog toga na drugom kraju zdignulo u višinu. Šiljak ovoga trup'a je zgodil Marakovića u

prsa i obraz ter ga teško naranil, tako da je onesvišćen skupaspal. Njega su morali otprimiti u bolnicu u Grad, kade je medicinski savetnik dr. Singer uz druge rane ustanovil još i teško potresenje moždjanov. Stališ naranjenoga je vro ozbiljan.

Vincet. Naša gospa učiteljica Ana Horvath su pridedil na badnji večer i na Stefanju s škol'skom dicom krasno lipu božićnu igru: „Betlehemski čuvari“. Premda je igra za odrasćene pišena, su naši mali igrači njeve u'oge tako zvršeno i zanimljivo igrali, da se slušači nisu znali dost nadiviti i hvatit. Osebnu hva'u je bilo još zasluzno zvanaredno ugodano kostumiranje i maskiranje igračev, ko je takaj nek našu neutrudljivu gospu učiteljicu hvalilo.

Sijanje riže u Gradišću? Jedne bečanske novine javljaju zanimljivu vist, ke istinitost nam dosle još nij potvrđjena. Polag te visti ima gradišćanska poljodolska komora nakanjeno u močvarnoj krajini kod Nežiderskoga jezera pokusiti sijati rižu (Reis). Za ov cilj da bi imala na raspolaganje 4000 jutar zemlje. Da bi u Gradišću mogla riža dobro izrasti, svidočije pokusenje u Ugarskoj kod Tise, kade na 700 jutar raste dobra urodja riže, uko 23 metarcente na jutru. I zem'ja kod Nežiderskoga jezera je isto takov žilovac, kot i ona uz Tisu. Dođuće leto da će komo-a učiniti malo pokusenje, a ako se ovo ugodu, da će u letu 1934 zasijati rižu u većem opsegu. Kako veliko zlamenovanje ima riža kot ljudska hrana kaže to, da se najmanje 2000 vagonov riže doveze samo iz Italije u jednom letu. Zato bi bilo jako poželjno, da se ova pokusenja ugodaju.

Velik oganj u Materšto u. Na 20. decembra uko 2 urah jutro se je zbusnul u prodavnici Šalamona Kerpe'a oganj. Plamenu je spalo za aldov vse u prodavnici se naha'ajuće špecerij'sko dugovanje, m. ožina muke i krme, vse pohištvo pak takaj i krov stana. Ukupna škoda znaša uko 55.000 šilingov. U vr'menu ognja su se u velikoj pogibe'ji nahajali i susedski objekti. Hitromu postupanju ondešil dobivoljniji ognjibrancev se ma zahvaliti, da se pamen nij proširil i na te. Oganj je naredno nastal od u prodavalnici postavne peći, i to na ta način, da je iz nje spala na ta žeravka.

Naslan muž. Poljodolac Franc Walter iz Male Holovajne je u zadnjem vr'mnu potvoril svoju ženu Rozu, da ima ljubavni odročaj s koo njega u službi s'ojećim slugom. Kad je uko po ovce miseca došla na stelu, da će po oditi, zagrozil joj se on, da će nju i očkava'uje dite velje po porodu usmrćiti. Kad mu je prima'ja rekla, da njegova žena normaln'm putem ne će moč po oditi i da se po odu vsakorjački mora pozvati vračitelj, je muž to vse još gorje rasdilo. Akoprem su ga mnogoputi lipo prosili, da pozove vračitelja, nij htil toga učiniti, nego se je počel ponovič nagražati. Od druge strani pozvani vračitelj dr. Schrauf je ustanovil, da se Roza Walter nahaja u najvećoj pogibe'ji žitka i da se odmah mora otprimiti u bolnicu. Da prepriči to, je muž sada zatvoril vrata iz nutra ter nij pustil nikoga u hižu. Još i onda, kad se je spasavajući auto dovezal po ženu, nij htil otpriti, tako da su vrata morali si om ovoriti. Kad su sanitetske peršone stupile u hižu, navali je Walter sikiro na nje. Nas'loga muža su uhapsili i predali kotarskomu sudstvu u Železnu.

Pokusili uskočiti. Pred t'm tajedni su prošli iz roditeljskoga stana dvanajst letni školar Jožef Schwarz i 11 letni Ivan Piribauer, obadva iz Thomasberga u Dolnoj Austriji, ter se dali na putovanje, a da od toga roditelji ništ znali nisu. Oni su si polag karte postavili put i imali nakanjeno proiti u Čarigrad. Obadva školare je ali žandarmerijska postaja u Ra'ersdorfu još ta dan navečer uhapsila zvara Liebinge i nje predala pod pasku općine. Roditeljem se je o'mah ovo nazvistilo i oni su si došli po nje ter je opet otprimiti domom.

Umo i svo'u d'agu iz ljubomorrosti. U Neudörflu na maro u ve je kot se stupi nutar u selo se je našal prošil uo'ak ljubavni par u svojo krvi. Divojka je bila jur mrtva, dok e je junak dal od sebe još zlamnje žitka. Izvidi o se je, da je muški nezaposleni 25 letni kotlar Ivan Steinberger iz B. Novoga Mesta, a divo'ka njegova dra'ja Margareta Bo'schetzki iz Neudörfla. Steinberger je divojku iz ljubomorrosti usmrćil, a po t'm je on pokusil izvršiti samoumrstvo tako, da si je strilji kogulu u glavu, ka ga al, nij usmrćila, nego samo za žitak pogibeljno naranila.

Hodmo u Ameriku!

Naši hrvatski brati popali su se pukati van iz domačega gnjazla. Jedan za drugim i pak vse gušće. I vsi bi bili prošli u Ameriku, nek ča je došal boj, i to je hrvatske brate zastavilo. Lipo je bilo negda, kad smo htili čut, da je došlo pismo iz Amerike, drugoga dela svita. Dugo su se morali naši brati vojevati i kvv proljavati za drugoga imanje i vsaki se je u srcu veselil i ufal, da će domom doiti iz bojišća živ i zdrav. A kad su opet bili doma, opet su se počeli spravljati u Ameriku, odakle se je glasilo, da ide onde ljudem kot u „nebu“. Redili smo se tako u to „nebu“, jedan je hitrije, spiševal za hartu nego drugi, da se čim prije bude mogal odvesti u to „nebu“.

Ali „nebu“, komu smo se tako veselili, nam se je izneverilo. Mer ne bi bilo čemerno, kad bi bilo i nadalje tako ostalo, kot je bilo na početku. Ali spametno su nas oni dos ali, ki su nam „nebu“ kazali: da je danas skoro vsaki tako čist (od pinez) kot i onda, kad se je iz doma ganul u Ameriku. Još i gorje se stoji: prvič je mlada leta ovde rastrošil, drugič nima već nijedan ono zdravlje, čr'ljena lica su se preobrnila na blieda. Tretič je velika tuga, ka trapi jednoga i drugoga za njegove pizeze, ke su mu zeli ili su ga na zlato nagovorili, nek ča je pak iz toga zlata hrdja nastala. Mora se reć, da nisu pizeze ravno zeli ili znamda ukrali; to bi bilo mrazno, kad bi bili tako učinili, k tomu su jako prespametni.

Skoro na vsakom nuglu je stala banka. A banke su najsigurnije mesto za pizeze. Doma bi nam bili jezera dolarov pokrali. Zato smo si je dali sraniti. Ali kad je burza (Börse) leta 1929. propala, ko su vrata na banki zaprli: sad si poj kamo pizeze iskat, a dostat ih ne ćeš već nigdar. Ča znam nisu oni to šikano udelali? Ki misli, da to nij bilo šikano, neka mi odgovori!

Vsaki dobri starji redili su si njevu dicu na više škole dati, da se ne budu pravala u fabrikah dat komu kapitalistu suvat. Ali bome sada su jur dica i izučna, a ne moru pravat toga, ča su se naučila. Vsakoga njegove škole su mu bile za ništ, starjih trud je bil zaman. A zač? Kad niti u pisarnicah niti drugdrit nij dela za te mlade ljude, ar ako tobrača nij, ko i u pisarnici ne pravadu nikoga. To vsi znamo. Ter ča će iz toga mladoga človika nastat? Nek ništ dobroga: dela si naji ne more, ar za kupit dela nij, a čemerno živit nij naučan, kot smo mi bili, a za vsakorjačku čemernost i kanjbu je dost spametna.

Ter ovomu smo se mi vsi veselili, kad smo se u Ameriku vozili? Na ovo si nijedan nisu mislili, ča smo mi vsi skupa ovde morali doživiti. Ali sada idu jur gusto iz Amerike van. Ki si vsaki dan nojine šte, zna, da danas već nigdor nutar ne dolaja u Ameriku, nego vsi proha'aju van, u njihove stare domovine, ar ovde nij ufanja za bo'je biti nit zutra nit pozutra, a niti za mnogo misec dan ne!

Željim vam i vsim domorodcem srčne božićne svetke i tulikaj srčno Novo Leto ter vas lipo pozdravljam.

Izidor Prikosović, Chicago.

Prevruci oblogi. Kod zidarskoga meštra Franca Sommera u Nežideru bila je na pohodu njegova u Beču odana kći Valerija Jandl. Na 10. decembra je obežeta Sommerov domaći kućak. Njegova kći je imala s kućkom osebito pomilovanje, pak mu je hotila s vručim mekinami načinjiti oblog (Umschlag). Pri t'm al nij opazila, da su mekine u emailiranom loncu, kade

HRVATSKE NOVINE

Izhajadu vsaku sobotu

Rukopisi i predplaća šalju se na naslov:

„Hrvatske Novine“,

Wien, XV. Bezirk, Kriemhildplatz Nr. 3

Vsaki broj stoji 12 grošev

Glasnik
gradišćanskih Hrvatov

Sloga je moć!

Predplaća znaša: na leto dan . . . 6'00 šil.
na pol leta 3'00 šil.
na četvrti leta 1'50 šil.
Za Ugarsku na četvrti leta 1'80 pengő
jedan broj stoji 15 filirov
Za Jugoslaviju na leto 100 din.
Za Ameriku 3 dol.

Leto XI.

U Železnu, 11. marca 1933.

Broj 10.

Hrvatski teštamenat † dra Werdenicha.

Kasno sam došal na pokop, kako i mnogi drugi Hrvati i poštovatelji pokojnoga učenjaka i mudarca. Jur su iz cimitora išli domom sprohodniki i kolonije autov. Niti na kolodvoru, niti dalje u varošu nij sam dostal autotaksija. Vse je bilo zaposleno, zato sam se piše moral otpraviti na cimitor. Srce me je bolilo, da nisam mogal skazati zadnju ljubav pokojnomu učitelju vere i hrvatskoga jezika. Ali volja je bila. Hrvate sam iskal, ali kasno su dobili poštu... Malo ih je bilo. Znamda niti nisu znali, da su u Juri i Hrvata, a ne samo mudarca zakopali. Skromno sam čekal, da će drugi opisati dra Werdenicha i kot Hrvata, ali na čuđenje niti riči. Zato si za dužnost držim i prema pokojnomu me i hvala veže, da javim Hrvatom, da su ljednoga najmudrijega rodoljuba i Hrvata zakopali u Juri.

Rekli su u Juri, da Werdenich nisu ostavili teštamenta. Nij to istina! Ostavili su nam drag i mil teštamenat: svoju mudru narodnost. Hrvat su bili i to okretan, akoprem ne fanatičar. Ljubili su svoj rod i jezik. Nij li to dosta velik Hrvat, ki se ne sramuje kot glasoviti profesor u Juri očitno hrvatske bogoslovce hrvatski jezik podučavati u tajednu kroz dvi, kašnje kroz jednu uru!? Pak nij li to Hrvat, ki u Juri podučava južni jezik prez toga, da bi se maril za to, da čedu mu reći — pardon, reći mu se nigdor nij usudil ništar, ar imal je pokojni mudarac tako velik „respekt“ pred vsimi velikani — „krobot“. Ne, nij bilo Ugra, nij bilo Nimca, ki bi bil mogal na hipac dvojiti u tom, da dr. Werdenich nij dobar domoljub-hazafi. Ljubil je svoj materinski jezik i niti jedan mu nij mogal reći, da nij dobar „hazafi“. Spojiti je znal hrvatstvo s

ljubavom prema domovini. Nij bil „renegat“, pak vsejedno biše ognjen domoljub. Naglasival je očitno, da triba kultivirati južni jezik. Slavna rič mu biše pri hrvatskom podučavanju: ako se Nimci kanu nimški jezik učiti ili nimški znati, onda ne čedu poiti u Rajding, nego u Berlin; tako i Hrvati, ako kanu hrvatski znati, onda ne čedu poiti u Borištof, nego moradu ići u Zagreb! Ovo su glasili u Juri ne jednoč, kada su svoje učenike Hrvate — 5—6 su bili — južnohrvatski jezik učili polag gramatike Maretića. Nisu li bili ov mudarac srčeni i ravni? Ne tako, kako mnogi bojazljivi zec, ki se boji ove riči: Zagreb, kako vrag tamjana. Neki u Gradišću Hrvati, t. zv. mirni ili bolje rečeno zeci, se boju još i južnu knjigu u ruke zeti, akoprem uživaju od vlade slobodu. Ovakosigrobkopajusami. Zač si Nunci iz Berlina primu knjige vsakud, pak im nigdor ne zamira? Werdenich su i podučavali i govorili južni jezik, pak neka veli gdo, da su bili prodajnik domovine!? Nisu li na Stefanju u Budimpešti pred nekoliko leti oni držali ugarsku prodiku, kot jedan najholji znanac hištorije od sv. Stefana i Ladislava! Vse ugarske novine su donesle njev govor. Ada bili su ognjen rodoljub, ali i pošten domoljub! Ne jednoč su pred vsimi svojimi učenički, bogoslovci, naglasivali, kako bogat je hrvatski jezik, pak i to, koliko korenov smo Hrvati posudili našim ugarskim bratom u narečju: već tisuć! Dostkrat su naglasivali bogatstvo hrvatskoga jezika, osebito u konjugaciji, da ima hrvatski jezik i aorist, ča ne najdemo niti u ugarskom niti u nimškom jeziku, nego u grčkom. Dičili su večkrat logiku i filozofiju hrvatskoga jezika ili bolje rečeno izraza.

U pravopisu su pisca ovih redov mnogokrat uputili, da se je triba i u ovom pogledu nasloniti na pravopis južnih Hrvatov. Tako bili su na

fonetičnom temelju. Samo naglasivali su, da je triba korak po korak prijeti južni pravopis i govor.

Tužili su se, da su u našem jačkaru slabe jačke za pokojne u dogmatičnom pogledu i da bi potribno bilo je prigledati i popraviti.

Trsili su se priskrbiti vse hrvatske gradišćanske novine i knjige.

Zanimal je pokojnoga i pokret H.K.D. Pisac ovih redov je nje u mnogom novom poslu informiral, a oni su uvek rado poslušali za vse, ča je med Hrvati novoga.

Tako pokojni dr. Werdenich nisu samo bili glasoviti ugarski mudarac, pisac dogmatike, oduševljen profesor i prodikač, nego i dobar Hrvat, samo, da se nisu osebno bavili potajno s hrvatskim pitanjem. Pisac ovih redov za najvažnije drži njev teštamenat hrvatski: ako kanite znati hrvatski, onda nekate pojt u Veliki Borištof, nego se obrnite u Zagreb! Važno je pak i to za nas Hrvate, da su bili dobar domoljub, akoprem nisu nastali „renegat“! Ov spomen im polaže na grob:

Rodoljub.

Govor zem. zastupnika Ivana Probsta od narodnoga zdravstva.

(Završetak.)

Ča naliže opskrbu, moram nešto dalje poiti. U letošnjem proračunu je mnogo ča zbog uzrokov šparanja prekrizeno i more se punim pravom reć, da je bilo potribno. Vsakorjačke mere za znižanje troškov uprave se načinjaju, samo opskrbrnice (Fürsorgerinnen) čedu ostati. Bilo bi čisto dobro, kad bi opskrbrnice na njihovom mestu, na ko su postavne, ostale. S opskrbrnicami se stoji tako, da je u mnogih općinah opskrba pravo

PODLISTAK

August Senoa:

Baron Ivica.

(Nastavak 2.)

Moj otac je razumil još i štati štampane knjige i za silu ime potpisati. Kad je u selu komu ča tribalo, pokucnul je na naša vrata: „Tetac Miško! Kada će se sijati, kada seno voziti?“ ili „Kako ćemo urediti ovu svadju s mojim susedom?“ ili „Bare je rodila sinka, slaba je, dajte kupicu vina.“

I reć je htil pravo, ča se je pitalo, i dal je, ča se je potribovalo. Zato ga je i vsaka duša ljubila, zato nam i nij tribalo težaka, kad se je kukorica čihala, grojze bralo: celo selo se je htilo ponuditi od srca. Moga starca poštovala su i varoška gospoda. Kad se je kod nas trgalo, došal je u pohod ki senator ili notariuš k nam, pak se je ovde pilo vse iz vidrice. Spominjem se i ja tih senatorov, ki su si kod nas znali smakati grlo. Vse stara, trbušasta gospoda, puni prstanov; vi ste nekako mladi, nekako mladni. E! Ča ćemo? Vrime se minja. Onda je bila takova regula. Sada je drugačije.

I Bog, rekal sam, nij na nas nikada pozabil. Barkakovo zlo je pohodilo našu krajinu, ali nij Krušičev stan. Za čudo! Najprlje Francuz, kako su mi stari povidali. Do Save bilo je vse francusko, a na ov kraj je ostala zemlja našem cesaru. Ovde je bilo vsaki dan vojske i striljanja

i klanja. U siromašnu crikvicu Svetoga Duha postavili su pukšeni prah, od svete maše ni govora već. Zalosno je to bilo. Jjednoga večera — nebo je bilo svitlo kot staklo — potresla se je zemlja do dna. Kot da bi bilo udriho sto strelav. Rekal bi človik, sudnji dan je. A znate li, ča je bilo? Vojaki su pijani pušili (pahali) prah u crikvi se je užgal, i crikvica je odletila pod oblake. Bilo je, povidaju stari, kot da bi bil iskopal velik grob, kade je prilje stala crikva. Kamenje je letilo po zraku kot perje, vse hiže naokolo su se potresle i rasklimalo, oblaki su popučali, a na Juriničevu hižu spal je železni križ od crikve i bome prebil krov takovom silom, kot da bi ga bil pilom prepilil. Naša hiža je ostala, hvala Bogu, cela. Govorili su, da nam je hižu obranila stara Majka Božja Bistrička. Ali bit će i to, ča nam je stan stal daleko od crikve. Naredno ste štali, gospodine, da su pak i Francuza poparili i moral je bižati od Save prik gor i dolin, kako velu, prik morja. Zlo projde, gorje dojde. Došal je glad. Ljudi napravljali su si kašu od mekin, pekli kruh od hrastove kore. Cesarska vojska bila je pojila vse žitnice kot miš, a konačno je ča popalila suša, nešto poturil mraz, nij bilo ničesar i ničesar. Po putu rušilo se je ljudstvo od glada. Povidal mi je otac, da nisi hlib hrženoga kruha dostal ispod dvih dukatov. Jednoč je došal neki Posavac u našu krajinu, imal je pinez, ali nij imal kruha za svoju diću. Došal i kupil je tri hlibe za skupe pineze. Putem ga je napal glad, ljuti glad, i načel je prvi hlib, jil ga, jil i pojil. Pojil je drugi i

treći hlib. Drugoga dana našli su ga mrtvoga kod sv. Klare. Prejil se je i umro. Dica su ostala prez kruha. Kod nas je bilo uvek kruha; moj starac je svoje zrnje spravljal, pak je bilo toga kod nas, kad drugde nisi nigdir vidil ni slamke. Rizalo se je mer i kod nas tanje, ali bilo je čega gristi. Da, i to vam velim. Bilo je oca ostalo krumpļov i posadil je nje. Ali jedne noći navali množina ljudstva iz sela naoružana s pukšami, iskopa posadjene krumpļe i poji je. Sada znate, kakov glad je to bil. Moj otac je daval ljudem, koliko se je dalo odbiti od domaće potriboće. Ljudi su ga blagoslavljali, a ljudski blagoslov zlato nosi. I mojemu oca ga je donesal. Stan se je lipo pomagal, vse je išlo glatko, i lahko je bilo oca spravljati tvrde dukate, a materij kusć po kusću platna. Ja vsakorjački nisam vsega toga na svoje oči vidil, ar kade su bili jur Francuzi, a kade još ja! Ali mi je otac kašnje vse to na tanko povidal, kad je družina htla kod ognjišća sediti i presti. A ja sam si vse to zapametil dobro, kot da mi je u srce zarizano bilo.

Da vam povim od svoje majke. Bila je rodom Zagorka, žena delovna, jaka, vrlo jaka, mnogo mladja od mojega oca. Kot da ju vidim još i sada. Imala je glavu oblu, lice debelo, črļjeno, vlasli črne; a oči žive i žute. Prsa i hrbat bišu joj vrlo jaka. Nosila se je na pol po varošku, opravljala se je naprslukom od modroga sukna s srebrnimi gumbicami, na glavi je imala šaren svilen rubac, a pregača (kukljin) od črne svile. Ta žena vam je delala od zore do mraka vse pe-